БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

№ 167 (8692)
ИЮЛИИН 17
ЧЕТВЕРГ
1958 он

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган.

Сэн 20 мүнгэн

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

„Профессиональна союзай фабрична, заводской, нютагай комитедэй эрхэ тухай" Дүримые баталха тухай

Гүрэнэй, ажахын байгуулалтада профессиональна союзуудай дүүргэдэг үүргын дээшэлһые хараадаа абан, мүн үйлэдбэри хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ фабрична, заводской, нютагай комитедүүдэй эрхые үргэдхэхэ зорилгоор, гадна хүдэлмэришэд, алба хаагшадай ажал хүдэлмэри, байра байдалые һайжаруулгада тэдэнэй үүргые дээшэлүүлхэ зорилгоор Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Соведэй зохёоһон «Профессиональна союзай фабрична, заводской, нютагай комитедэй эрхэ тухай» Дүримые баталха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1958 оной июлиин 15.

Профессиональна союзай фабрична, заводской, нютагай комитедэй эрхэ тухай Дүрим

1. Тусхай профессиональна союзай Уставай үндэһөөр һунгагдаһан профсоюзай фабрична, заводской, нютагай комитет ажал хүдэлмэриин, байра байдалай, соёл культурын бүхы асуудалнуудаар предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшадые түлөөлжэ, юридическэ нюурай эрхэ эдлэнэ.

2. Фабрична, заводской, нютагай комитет предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай үйлэдбэриин түсэбүүдэй проект табилгада, капитальна барилгын түсэб табилгада, тэрэшэлэн байрын гэрнүүдые, культурно-ажаһуудалай байшан болон бусад юумэ бариха, тэдэниие заһабарилха түсэбэй проект табилгада абаадалсана.

3. Фабрична, заводской, нютагай комитет хүдэлмэришэд, алба хаагшадай нэрэһээ предприятиин захиргаантай хамтын договор батална, хамтын договороор абтаһан уялга дүүргэхэ хэрэгые эмхидхэнэ, мүн хамтын договорто хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудай саг соогоо бэелүүлэгдэхын хойноһоо саг үргэлжын хиналта бэелүүлнэ.

Мүн тус комитет хүдэлмэрилэгшэдэй байра байдал, соёл олбосоролые һайжаруулха, үйлэдбэрэе һайжаруулха, тэрэшэлэн тус тус хүнүүдтэ шан үгэхэ болон нэгэ дахин туһаламжа үзүүлхэ хэрэгтэ предприятиин фондһоо хэрэглэгдэхэ мүнгэн зөөриин хэмжээе тэрэнэй захиргаантай хамта батална.

4. Фабрична, заводской, нютагай комитет предприяти, эмхи зургаан, организациин хүтэлбэрилэгшэдые хүтэлжэ, үйлэдбэриин түсэбэй, хамтын договороор абаһан уялгын ямараар дүүргэгдэжэ байһые, хүдэлмэришэд, алба хаагшадай ажал хүдэлмэриин байдалые хэр зэргэ һайжаруулжа, материально-ажаһуудалай, культурна талаарнь ямараар хангагдажа байһан тухайнь тэдэнэй эдэхэл шагнаад, элирүүлһэн дутуу дуталнуудые усадхаха гэһэн эрилтэ табиха эрхэтэй.

5. Фабрична, заводской нютагай комитет предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай ажал-ябуулгые һайжаруулха тушаа асуудалаар, тэрэшэлэн хүдэлмэриин услови, хүдэлмэришэд, алба хаагшадые материально-ажаһуудалай, культурна талаһаань хангаха тушаа асуудалаар ажахын, советскэ дээдэ органуудта дурадхалнуудые оруулна. Эдэ органууд, оруулагдаһан дурадхалнуудые хаража үзөөд, юун гэжэ шиидхэһэн тухайгаа фабрична, заводской, нютагай комитедтэ мэдээсэхэ уялгатай.

6. Фабрична, заводской, нютагай комитедэй хэлсэһэнэйнь һүүлээр предприятиин захиргаан иимэ хэмжээ-ябуулга бэелүүлнэ:

Ямар мэргэжэлтэй хүдэлмэришэдтэ, мүн ямар хүдэлмэри хэһэн хүнүүдтэ хэды шэнээн сагта, хэр хэмжээнэй хүдэлмэри хэһэнэйнь түлөө [illegible] хүлэһэ түлэхэб, мүн халуун гэртэ хүдэлмэридэ, хүндэ хүшэр, хоротой хүдэлмэри хэһэнэйнь түлөө ямар хүлэһэ түлэхэб гэжэ тодорхойлно. Тиихэдээ үйлэдбэриин албари бүхэндэ тодорхойлогдоно; [illegible] хүдэлмэриин түлөө ингэжэ хүлэһэ түлэхэб гэһэн заабари энээнэй тааралдуулна;

бүтээгдэдэг хүдэлмэриин тарифна разрядуд тогтоогдоно, мүн бии байһан тарифна-квалификационно справочнигай ёһоор хүдэлмэрилэгшэдэй разрядуд олгогдоно;

техникын, ажалай эмхидхэлэй һайжарһантай дашарамдуулан, шэнэ нормонууд тогтоогдоно, хуушан нормонууд хаража үзэгдэнэ, мүн ямар нэгэн продукциин һая бүтээгдэдэг боложо байхада тогтоогдоһон түр зуурын нормо энэ продукциин үргэлжэ схээр бүтээгдэдэг болоходо саг үргэлжэ байха нормоор һэлгэгдэнэ, хуушарһан нормонууд заагдана;

хүдэлмэришэдэй хэһэн хүдэлмэриин түлөө урмашуулан түлэхэ түлөөһэн, мүн шагнал тухай дүрим бии байһан типовой дүримүүдтэй тааралдуулагдан) зохёогдоно, гадна, ондоо янзаар урмашуулха шангуудай хэмжээн, тэдэ шангуудые ямар хүдэлмэрилэгшэдтэ үгэхэб гэһэн асуудал тодорхойлогдоно;

шагнал үгэхэ тухай бии байһан типовой дүримүүдэй үндэһөөр хүтэлбэрилэгшэдтэ, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэ, алба хаагшадта үгтэхэ шангай хэмжээн тодорхойлогдоно.

7. Фабрична, заводской, нютагай комитет предприяти, барилгануудта үнгэргэгдэдэг үйлэдбэриин зүблөөнүүдые хүтэлбэрилнэ, хүдэлмэришэдэй суглаануудые, үйлэдбэриин-техническэ конференцинүүдые үнгэргэнэ, тэдэ суглаанууд дээрэ абтаһан шиидхэбэринүүдэй, хүдэлмэришэд, алба хаагшадай оруулһан дурадхалнуудай дүүргэлтын хойноһоо саг үргэлжын хиналта бэелүүлнэ.

Предприятиин захиргаантай хамта социалистическэ мүрысөө эмхидхэнэ, тэрэнэй дүн гаргана, мүрысөөндэ хэн илааб гэжэ тодорхойлно, тиигээд, түрүү цехүүдтэ, отделнүүдтэ дамжуулгын Улаан тугуудые, Хүндэлэлэй грамотануудые барюулна, түрүү дүй дүршэл нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлнэ, үйлэдбэриин түрүүшүүлые Хүндэлэлэй самбарта, мүн Хүндэлэлэй дэбтэртэ оруулха тухай, тэдэниие грамотануудаар, мүнгөөр шагнаха тухай асуудал шиидхэнэ, социалистическэ мүрысөөнэй үрэ дүнгые олониитэдэ дамжуулан дуулгана.

8. Фабрична, заводской, нютагай комитет ухаалан зохёохо, уралан нарижуулха хэрэгые хүгжөөхын хойноһоо али болохоор оролдоно, мүн абтаһан ухаалалгануудые, техническэ һайжаруулгануудые, уралан нарижуулгын дурадхалнуудые саг соонь бэелүүлэн нэбтэрүүлхын хойноһоо хиналта тогтооно. Гадна, уралан нарижуулгын дурадхал оруулһамнай, тэрэнииемнай абабагүй гэһэн хүдэлмэришэд, алба хаагшадай гомдолые, тэрэшэлэн уралан нарижуулха талаар, техникэ һайжаруулха талаар оруулагдажа абтаһан дурадхалнуудай түлөө шан үгэхэ гурим, тэрэнииень түлэхэ болзор тухай асуудалаар ороһон гомдолнуудые предприятиин захиргаантай хамта хаража үзэнэ.

9. Ажал хүдэлмэри тухай, аюулгүй байдалда хүдэлхэ дүрим, нормо, үйлэдбэриин ариг сэбэр тухай хуулиие предприяти, организаци, эмхи зургаанай захиргаан ямараар бэелүүлжэ байнаб гэжэ фабрична, заводской, нютагай комитет хинан харана. Шэнэ цех, үйлэдбэриин участогуудые ашаглалгада тушаан абадаг комиссида профсоюзай комитедэй түлөөлэгшэ хабаадалсана.

Хүдэлмэриин үдэрһөө үлүү сагта онсо тусгаар ушарнуудта хэгдэхээр хууляар хараалагдаһан хүдэлмэри гансал фабрична, заводской, нютагай комитедэй зүбшөөлөөр хэгдэдэг байха ёһотой.

Предприяти, эмхи зургаан, организациин захиргаан профсоюзай комитедтэй зүбшэжэ хэлсэһэнэйнгээ һүүлээр лэ 15-һаа 16 хүрэтэр наһатай хүнүүдые ажалда абадаг байха.

Ямар хүдэлмэридэ хүдэлдэг, ямар мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд, алба хаагшад бэедэ хоротой ажал хэдэг дээрэһээ һү, мүн мылэ абаха эрхэтэй байхаб гэһэн асуудалые предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай захиргаан фабрична, заводской, нютагай комитедэй хэлсэһэнэйнгээ һүүлээр тодорхойлно, тэрэшэлэн хүдэлмэришэдэй зүбшөөлөөр жэл бүриин амаралтын график зохёоно.

10. Предприяти, эмхи зургаан, организациин захиргаан фабрична, заводской, нютагай комитедэй зүбшөөлгүйгөөр гансаараа хүдэлмэришэдые, алба хаагшадые ажалһаань гаргаха эрхэгүй.

Ажал тушаа арсалдаа хаража үзэхэ комиссинууд предприяти, эмхи зургаан, организацинуудта эмхидхэгдэнэ. Эдэ комиссинуудай шиидхэбэри тушаа хүдэлмэришэд, алба хаагшадай оруулһан гомдолнуудые фабрична, заводской, нютагай комитет хаража үзэнэ. Тиихэдээ комиссиин гаргаһан шиидхэбэриие хүсэндэнь үлөөхэ гү, али тэрэниие болюулаад, ажал хүдэлмэри тушаа гараһан арсалдаагаар ондоо шиидхэбэри абаха эрхэтэй.

11. Фабрична, заводской, нютагай комитет предприяти, эмхи зургаан, организациин хүдэлмэришэд, алба хаагшадай гүрэнэй социальна мүнхэлэлгэ бэелүүлнэ, социальна мүнхэлэлгөөр тэдхэмжэ тогтооно, гадна хүдэлмэришэд, алба хаагшадта социальна тэдхэмжын органуудай пенси тогтоохо үедэ өөһэдынгөө түлөөлэгшэдые тэндэ байлгана, тэрэшэлэн санатори, курортдо, амаралтын гэрнүүдтэ аргалуулха, амархыень хүдэлмэришэд, алба хаагшадые эльгээнэ, хүдэлмэришэд, алба хаагшадай, тэдэнэй бүлын гэшүүдэй элүүрые хамгаалха хэрэг ямараар эмхидхэгдэнэхэйб гэжэ шалгана.

Предприяти, эмхи зургаан, организаци социальна мүнхэлэлгөөр үгэхэ түлөөһөө хэр саг соонь түлэнэб гэжэ фабрична, заводской, нютагай комитет адаглан хинана, тиигээд шухала болоо һаань, оруулагдаха ёһотой мүнхэлэлгын түлөөһые ямаршье арсалдаагүйгөөр тэдээгээр түлүүлхэ эрхэтэй.

Ажал хүдэлмэри хамгаалха гү, али аюулгүй байдал хангаха тушаа дүримые захиргаанай хазагайруулһан дээрэһээ хүдэлмэришэн гү, али алба хаагша ажаллажа байхадаа гэмтэһэн, үгышье һаа өөрынгөө мэргэжэлһээ боложо үбшэлһэн байгаа һаань, фабрична, заводской, нютагай комитет эдэ гэмтэһэн, үбшэлһэн хүнүүдэй саг зуура ажаллахаяа болиходонь үгтэхэ түлбэриин гаргалгые гүрэнэй социальна мүнхэлэлгын бюджедтэ предприяти, эмхи зургаан, организациин түлүүлхэ тухай [illegible] тоол гаргана.

12. Фабрична, заводской, нютагай комитет гэр байрын, культурно-ажаһуудалай барилгын түсэбэй ямараар дүүргэгдэжэ байһые шалгана, гэр байранууд, коммунально-ажаһуудалай предприятинууд ямараар ашаглагданаб гэжэ хинана. Предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшадай орожо һуухын тулада баригдаһан байрын гэрнүүдые тушаажа абаха комиссида профсоюзай комитедэй түлөөлэгшэ гэшүүниинь боложо хабаадана. Мүн тэрэшэлэн культурно-ажаһуудалай байшангуудай баригдажа дүүрэхэдэнь тэдэниие тушаажа абалсана.

Предприяти, эмхи зургаан, организациин захиргаан фабрична, заводской, нютагай комитедтэй сугтаа хэлсэжэ шиидхээд, байрын гэрнүүдые хубаарилна.

13. Фабрична, заводской, нютагай комитет гүрэнэй, кооперативна худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай хүдэлмэриин хойноһоо олониитын хиналта бэелүүлнэ, эдэ предприятинууд хүдэлмэришэд, алба хаагшадые хангана.

Обедүүд болон эдеэ хоолой продуктнуудай сэндэ нэмэри хэхэ тухай асуудал, мүн столово, буфет, магазин, палаткануудай ямар сагта хүдэлхэ тухай асуудалые шиидхэлгэдэ фабрична, заводской, нютагай комитет хабаадалсана.

14. Хамтын договороор абаһан уялгаяа дүүргэдэггүй, албан хойрог, ёһо баримталха ябадал гаргадаг, ажал тушаа хуулиие хазагайруулдаг хүтэлбэрилэгшэдые ажалһаань гаргаха гү, али хэһээхэ тухай асуудал шухала болоо һаань фабрична, заводской, нютагай комитет тусхай организацинуудай үмэнэ табина. Предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай ажахын хүтэлбэрилхы тушаалда хүнүүдые томилходоо, тэдэнэй захиргаан фабрична, заводской, нютагай комитедэй һанамжые хараадаа абалсаха уялгатай.

15. Предприяти, эмхи зургаан, организаци хадаа фабрична, заводской, нютагай комитедэй ажаллахынь тулада түлөөһэгүй байра үгэхэ, бүхы түхеэрэлгэ, түлеэ түлишэ, гэрэл, сэбэрлэлгэ болон тэрэ байрын харуул эмхидхэхэ уялгатай. Энэ комитет тэрэ байра соогоо ажаллахаһаа гадна, хүдэлмэришэд, алба хаагшадай суглаа үнгэргэнэ. Мүн захиргаан түлөөһэгүй транспорт, хэлхээ холбооной хэрэгсэл фабрична, заводской, нютагай комитедтэ оложо үгэхэ уялгатай.

16. Предприяти, эмхи зургаан, организациин хүдэлмэришэд, алба хаагшадай болон тэдэнэй бүлын гэшүүдэй дунда культурно-гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, физкультурна, спортивна хүдэлмэри ябуулхын тулада баригдаһан байшангууд, барилганууд, сад, паркнууд, тэрэшэлэн пионерскэ лагерьнууд, предприяти, эмхи зургаан, организацинуудай балансай дээрэ байха, тиигээд фабрична, заводской, нютагай комитедтэ хэрэглэхын тулада түлөөһэгүйгөөр үгтэнэ. Мүн, дурсагдаһан хүдэлмэри ябуулхын тулада предприяти, эмхи зургаан, организациин арендээр абаһан байшан, барилганууд профсоюзай комитедтэ мүн лэ түлөөһэгүйгөөр үгтэнэ.

Тус статья соо заагдаһан байшан, барилганууд, пионерскэ лагерь хадаа предприяти, эмхи зургаан, организациин мүнгэн зөөреэр байлгагдаха, заһабарилагдаха, дулаасуулагдаха, гэрэлтүүлэгдэхэ, сэбэрлүүлэгдэхэ, харууһалагдаха ёһотой. Мүн тэдэнэй зөөреэр дурсагдаһан байшан, барилгануудай түхеэрэлгэ абтана.

Фабрична, заводской нютагай комитет тэрээндэ үгтэһэн байшан, барилга, сад, паркнуудые, тэрэшэлэн пионерскэ лагерьнуудые зүбөөр ашаглан хэрэглэхэ уялгатай, гадна, тэндэ тусхай гурим тогтооно, хүдэлмэришэд, алба хаагшадай, тэдэнэй бүлын гэшүүдэй дунда культурно-гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, физкультурна, спортивна хүдэлмэри эмхидхэнэ.

17. Фабрична, заводской, нютагай комитедэй гэшүүн боложо һунгагдаад, предприяти, эмхи зургаан, организацида хүдэлдэг байһан ажалһаа сүлөөлэгдэһэн хүдэлмэришэд, алба хаагшадта, тэдэнэй эрхэ түлөөлэлгын дүүрэхэдэ хуушан хүдэлмэринь (тушаал) гү, али мүн лэ энэ предприяти, эмхи зургаан, организацидань урданайхиһаань доогуур бэшээр түлэгдэдэг хүдэлмэри (тушаал) үгтэхэ ёһотой.

Өөрынгөө гол хүдэлмэриһөө сүлөөлэгдөөгүй фабрична, заводской, нютагай комитедэй гэшүүд профсоюзна комитедэй зүбшөөлгүйгөөр предприяти, эмхи зургаан, организациһаа гаргагдаха ёһогүй, мүн тэдэниие ондоо хүдэлмэридэ оруулжа, тэдээндэ захиргаанай талаар зэмэ тохожо болохогүй.

Тус дүрим предприятиин цеховэй комитедүүдтэ, тэрэнэй эрхэ түлөөлэлгын хэмжээгээр хабадана.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

1958 оной Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ Молдавска ССР-эй Верховно Соведэй депутат, Рыбницкэ районой Дзержинскын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ И. Ф. Сапожник Азербайджанска ССР-һээ экскурсяар ерэһэн колхозннгуудтай Молдавска ССР-эй павильон соо уулзаа. **Зураг дээрэ:** Молдавска ССР-эй павильон соо. Колхозой түрүүлэгшэ И. Ф. Сапожник (баруун гарһаа) Азербайджанска ССР-һээ ерэһэн колхознигуудтай хөөрэлдэжэ байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Республикын колхоз, совхозуудай сабшалан дээрэһээ

23 звено хуряалгада ябана

Курумканай колхозуудай сабшалангай ургаса энэ жэлдэ угаа һайнаар гараа. Һайн газартаа үбһэ ногооной ургаса хахад метр үндэртэй болонхой. Эдэ үдэрнүүдтэ аймагай бүхы колхозууд үбһэндэ жэгдэрэн ороо.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо үбһэ хуряалгада ябаха 23 звено эмхидхэгдээ. Эндэ үбһэ хуряалгада 23 косилка, 200 колхознигууд ябана.

Коммунист Николай Аюшеевэй даадаг звеногойхид 500-гаад гектарта үбһэ сабшаад байнхай. Һаядаа тус звеногойхид үбһөө һүрилжэ эхилхэнь.

Гар хажууршад нүхэд Аюшеев, Банаев, Цыденов, Эрдынеев болон бусад халаан соогоо 60—70 соото һайн шанартайгаар сабшана.

В. Аксенов.

Афанасий Седуновой жэшээгээр

«Путь к коммунизму» (Прибайкальска аймаг) колхозой косилкашан Афанасий Седунов аймагай бүхы морин косилкашадта нээмэл бэшэгээр хандаа. Богони болзорто шэмэтэй һайн үбһэ тэжээл ниитынгээ малда бардам хүрэхөөр бэлдэхэ хэрэгтэ бүхы хүсэеэ элсүүлэе, халаанайнгаа даабариие хододоо үлүүлэн дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэе гэжэ бэшэг соогоо нүхэр Седунов уряална.

Түрэл партиингаа ЦК-гэй Пленумэй тогтоолоор зоригжоһон бидэ, колхознигууд, ниитынгээ ажахын һалбаран хүгжэхэ хэрэгтэ хүсэ шадалаа гамнахагүйбди. Богонихон болзор соо, таряа хуряалгын эхилтэр үбһэ тэжээлээ бэлдэжэ абаха ёһотойбди гэжэ бэшэгээ саашань үргэлжэлүүлнэ.

Нүхэр Седунов халаан бүридөө 3,5 га сабшаха ёһотой аад, 3,8 га һайн шанартайгаар сабшадаг байба. Морин косилкын ябахада бэрхэшээлтэйшье газарта ажаллажа байһан һаа, халаан бүридөө 4 гектарһаа доошо бэшые сабшахаб гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Түрүү машинист Афанасий Седуновой үүсхэлые аймагай «Прибайкалец», «Заветы Ильича» болон бусад колхозуудай косилкашад халуунаар дэмжээд, улам бүтээсэтэйгээр ажаллажа оробо.

В. Богданов.

Үбгэн, залуугүй эдэбхитэйгээр хабаадана

«Үнэн» колхозойхид үбһөө түлэг дундаа сабшажа байнхай.

Колхозой 1-дэхи комплексно бригадада хүгшэн, залуугүй, бүхы колхознигууд тэжээл бэлэдхэлгэдэ эдэбхитэй, оролдосотойгоор ябана. Жэшээнь, хүдэлмэриин наһанһаа гараһан Соли Цыремпилова, Дулгарма Будаева, Манидари Цыренгармаев болон бусад шираг шамбай залуушуулһаа гээгдэнгүй, үдэртөө 35 соотын орондо 40, 45 соото сабшана. Мүн һургуулиин олохон һурагшад жэшээтэ һайнаар ажаллана.

«Үнэн» колхозойхид нёдондонойхиһоо богони болзорто, 20 үдэрэй туршада үбһэ хуряалгаяа дүүргэхээр шиидэнхэй.

Л.-Д. Гомбоев.

Мухаршэбэр.

Хуряалгадаа жэгдэрэн оробо

Аймагай колхозууд удаа удаагаар үбһэ хуряалгадаа жэгдэрэн орожо байна. Энэ хүдэлмэриие эгээн түрүүлэн эхилһэн Ждановай нэрэмжэтэ колхозойхид зургаадахи үдэрөө ажаллажа байнхай. Сабшалан дээрэ 100 гаран хүн гаранхай. Эндэ хэдэн морин косилка хүдэлнэ.

Ждановайхидай һүүлээр «Путь к коммунизму» колхозой гэшүүд Сүхэ мүрэнэй аралнуудта үбһэ сабшажа эхилбэ. Тус колхоздо 40 гаран хүн, хэдэн морин косилка хүдэлжэ байна. Үбһэ хуряалгада Куйбышевай нэрэмжэтэ колхозой бүхы бригаданууд оронхой. Мүн энэ хүдэлмэриие Сталинай нэрэмжэтэ колхозойхид захалаа.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозууд хээрын ногоогоор силос даража эхилхэнь.

В. Серебрянников.

Кударын аймаг.

Шухала хүдэлмэриие удааруулна

Колхоз, совхоз бүхэндэ үхэр малайнгаа тоо толгойе олошоруулхын, ашаг шэмыень дээшэлүүлхын тулада эгээл мүнөө үедэ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ бүхы анхаралаа хандуулан, энэ хүдэлмэридэ һайнаар бэлдэжэ, хаһа сагтань, эмхитэйгээр эхилхэ зэргэтэй бшуу.

Хоринн аймагай «Красный партизан» артелиин адуу мал жэлһээ жэлдэ үбһэ тэжээлээр дуталдажа, үбэлэй хүйтэн хабарай хагсуу сагые ехэ бэрхэтэй байдалда үнгэргэдэг байна. Энээнэй гол шалтагааниинь юуб гэхэдэ, колхозойхид жэл бүри шахуу үбһэ хуряалгадаа бэлэдхэл муутайгаар, хожомдожо ородог дээрэһээ, малда тэжээл бэлдэхэ түсэбөө дүүргэдэггүй байха юм. Энэшье жэлдэ артелиинхид үбһэндөө хүсэд ороогүй, нобшорһоор. Һаял 2—3 хоногой хэдэхэн гар хажууршадые үбһэндэ гаргаа.

Теэд эндэ Анаа голой эрье шадарай, намаг газарай нуга сабшалангай үбһэ ногоое түүбэрилэн сабшажа үнинэй эхилхээр болонхой. Ингээд хура бороогой ехээр ороо һаа, хамаг үбһэ ногоониинь уһа намагтаа абташаха бшуу.

Мүн энэ колхоздо хонидто набшаһата тэжээл ехээр бэлдэхэ һайн арга боломжо бии. Эндэ тойроод шугы, һөөг бургааһан тон элбэг. Байгша ондо «бүхыдөө 3150 центнер набшаһата тэжээл бэлдэхэмнай» гэжэ колхозой правлениинхид гоё гоёор хөөрэлдэһэн, тусхай шиидхэбэришье гаргаһан юм. Мүнөө болоходо, колхоз оройдоол 80 центнер модоной мушэр набшаһа бэлдээд байнхай. Тэрээниишье колхозые шефтээ абаһан аймпотребсоюзай болон леспромхозой эмхи зургаанууд бэлдэжэ үгөө. Колхозой гэшүүдые, сүлөөтэй гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые, үбгэд хүгшэдые, һургуулиин һурагшадые олоор суглуулжа, воскресник эмхидхээ һаа, набшаһата тэжээл ехэ бэлдэгдэхэ һэн.

Тиигэжэ колхозойхид үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдээ хайша хэрэгээр хандажа, энэ шухала хүдэлмэриие ехээр унжагайруулжа байхань гэмшэлтэй.

К. Турков.

КПСС-эй Бурядай обкомой IV пленум

1958 оной июлиин 15—16-да КПСС-эй областной комитедэй IV пленум боложо үнгэрөө. Пленум дээрэ иимэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ:

1. КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй дүнгүүд, областной партийна организациин зорилгонууд тухай.

2. Республикын колхоз болон совхозуудта ниитын мал ажалые саашадань хүгжөөхэ тухай.

3. Республика дотор гурбан жэлэй соёлой доботолго эмхидхэхэ тухай.

Нэгэдэхи асуудалаар КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **А. У. Хахалов** элидхэл хээ.

— КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленум дээрэ «Уялгата тушаалга, МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэриие болюулха, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гурим, үнэ сэн болон услови тухай» асуудалаар нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые зүбшэн хэлсэжэ, тусхай тогтоол абтаһан байна,—гэжэ нүхэр Хахалов элидхэлээ эхилнэ.

Партиин Центральна Комитедэй Пленумэй тогтоолые колхозно тараашад, бүхы совет арад эдэбхи үүсхэлтэйгээр угтаба. Энэ тогтоолоор хараалагдаһан хэмжээ-ябуулганууд хадаа Эхэ ороной экономикые түргэнөөр хүгжөөхэ, ажалшан арадай ажана байдалые баян дэлгэр болгохо, хүдэлмэришэн болон тараашадай барисаае улам бэхижүүлхэ тэмсэлдэ туйлай ехэ нэмэлтэ болохо байна.

КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй шиидхэбэриин ёһоор, 1958 онһоо эхилжэ колхозуудай гүрэндөө уялгата ёһоор продукт тушаалга, мүн МТС-эй колхоздо хэһэн хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри болюулагдаха байна. Колхозууд хүдөө ажахын продуктнуудые энээнһээ хойшо гүрэндэ худалдадаг болобо.

Эхэ орон доторнай нютагай онсо илгаае харалсажа, экономическа талаараа бодожо үзэгдэһэн, нэгэ янзын сэн тогтоогдоо. Гэбэшье, зарим жэлэй онсо илгаае харалсажа, тэрэ сэн бага ехэ болохо юм. Хүдөө ажахын продукцида шэнэ, нэгэ янзын сэнгэй тогтоогдоходо ороноймнай олонхи колхозууд аша үрэ ехэтэй болохо байна.

Уялгата тушаалгаар, контрактацяар, мүн МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэреэр колхозуудай урда жэлнүүдтэ гүрэндэ үритэй байһыень болюулха гэһэн КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй абаһан тогтоол гээгдэжэ ябаһан колхозуудые хүгжөөхэдэ айхабтар удхашанартай гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Гүрэнэй талаһаа үзүүлэгдэжэ байһан шэнэ ехэ туһаламжын удхашанарые манайшье республикын жэшээ дээрэһээ хаража болоно. Манай колхозууд гүрэндэ уялгата ёһоор, натура түлбэреэр 42,3 мянган тонно таряа, 13,3 мянган тонно үбһэ, 60 тонно нооһо үритэй байһан байна. Энэнь мүнөө хаягдаба.

Энэ ехэ туһаламжада ёһотоор харюусахын түлөө хүдөө ажахын продуктнуудые абалгаяа али болохоор дээшэлүүлжэ, гүрэндөө тэрэниие улам бүри ехээр худалдаха гээшэ манай нангин уялга болоно.

Партийна организацинууд, советскэ болон хүдөө ажахын органууд мүнөө үедэ бүхы оролдолгоёо колхоз болон совхозуудта таряан ажалай болон мал ажалай продуктнуудые абалгые һашадаа дээшэлүүлхэ, колхоз, с...оз, аймаг бүхэн, бүхы республ...каараа 1958 ондо хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, гүрэндэ тушааха социалистическэ уялгануудаа бүримүһэн дүүргэхэ хэрэгтэ элсүүлхэ ёһотой.

Шэнэ сэн хадаа хүдөө ажахын продуктнуудай шанарые һайжаруулгада зорюулагданхай. Хэрбээ эрхим һайн шанартай нэгэ килограмм нарин нооһоной түлөө 136 түхэриг түлэхэ байгаа һаа, 1 килограмм гурбадахи классай нарин нооһондо 114—119 түхэриг түлэхэ байна. Мүн тарган малай мяханай сэн туранхай малай мяханда орбол 40 процентээр дээшэ байна.

Шэнэ сэнгэй тогтоогдоод байхада республикымнай колхозууд энээнһээ нилээдгүй аша үрэ оложо абаха байна. Жэшээнь, 1958 ондо таряан ажалай болон мал ажалай продуктнуудые шэнэ сэнгээр гүрэндэ тушаахада 336 миллион түхэригэй олзо абтаха гэхэ гү, али хуушан сэнгээр тушааһанда орбол 63 миллион түхэригөөр ехэ боложо үгэнэ.

Тиигэбэшье, парти, правительствын зүгһөө колхозуудай олзо доходые дээшэлүүлгэдэ зорюулагдаһан эдэ арга боломжонуудые республикымнай олохон колхозууд байгша ондо хүсэдөөр ашаглажа шадахагүй байна. Жэшээнь, Закаменай аймагай колхозууд гансахан нэгэдэхи кварталда гүрэндэ 941 центнер тамир муутай бодо мал тушаажа, 128 мянган түхэриг олзоёо алдаад байна.

Түнхэнэй аймагай колхозууд байгша оной нэгэдэхи кварталда 575 центнер туранхай бодо мал тушаажа, 80 мянган түхэригэй олзоёо алдаа. Гүрэндэ жэжэ, туранхай мал тушааха ябадалаа Хэжэнгын аймагай колхозууд мүнөө жэлдэ баһал үргэлжэлүүлһээр.

Шэнэ сэнгэй тогтоогдоһоной ашаар колхозуудай ниитын ажахые хүгжөөхэ, экономикыень саашадань бэхижүүлхэ, колхознигуудай ажана байдалые һайжаруулха талаар угаа ехэ арга боломжонууд нээгдэбэ. Эдэ бүгэдын эсэстэ колхознигууд хамтынгаа ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ улам урма зоригтойгоор оролдохо байһаниинь дамжаггүй.

Хүдөө ажахын продуктнуудые шэнэ ёһоор, шэнэ сэнгээр бэлэдхэхэ тухай КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоолые, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэриие партийна организацинууд колхознигуудта оролдосотойгоор тайлбарилан ойлгуулжа үгэхэ зуураа, тэрэнһээ колхоз ямар аша үрэ олоноб гэжэ бодото тоо баримтанууд дээрэ харуулха ёһотой. Тиихэдээ гол анхаралаа таряан ажалай болон мал ажалай продуктнуудые абаха, гүрэндэ тушааха уялгаяа заатагүй дүүргэхэ хэрэгтэ колхознигуудые, совхозой хүдэлмэрилэгшэдые ударидаха шухала гэһэн КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй заабариие бэелүүлхэ уялгатай. Тиимэ болохолоороо колхоз болон колхознигуудай эдэбхи хэшээл эдлүүриингээ газарые, абаһан техникээ зүбөөр ашаглаха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ валовой болон товарна продукци ехээр абадаг болохо, продукциинь өөрын үнэ сэнгые химдаруулха хэрэгтэ зорюулагдаха болоно.

Энэ гол зорилгые республикын колхоз, совхозууд, аймагууд хэр зэргээр шиидхэжэ байһыень үнгэрһэн хахад жэлэй дүнгүүд дээрэ абажа элидхэлшэ тодорхойлбо. Республикын колхозууд хабарай тарилгын түсэбые орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудаар мүн бүхы дээрэнь үлүүлэн дүүргээ. Тэжээлэй ургамалнуудай тарилга 21,2 мянган гектараар, кукуруза — 28,7 мянган гектараар үргэдхэгдэбэ. Сэбэр пар дээрэ тарилга ехээр хэгдэдэг болоо. Уһалагдадаг газар зарим тэдыгээр үргэдхэгдэжэ, уһалууриин шанарынь һайжараа. Таряалан дээрэ 77 мянган тонно наг шэбхэ ехээр гаргагдаа, минеральна үтэгжүүлгэ хараа байса ехэ тараагдаа. Агротехническэ бусад хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдэһэн байна. Эдэ бүгэдын ашаар олонхи аймагуудта бараг һайн ургаса гаража байнхай.

Хабарай тарилгын зарим тэды һайн талаарнь һанаагаа амараад, ургасын түлөө тэмсэлээ һуларуулха эрхэгүйбди гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ. Колхоз, совхоз бүхэндэ ургасые бог үбһэнһөө сэбэрлэхэ, зурууд хоорондохи газарые элдүүрилхэ хүдэлмэри улам оролдосотойгоор ябуулагдаха зэргэтэй. Ургасын хойноһоо харуулһалга илангаяа Яруунын, Сэлэнгын, Заиграйн, Хориин болон Зэдын колхоз болон совхозуудта мууса ябуулагдана.

Эдэ аймагуудта, мүн бусад аймагуудай зарим колхозуудта мүнөө хүрэтэр минеральна үтэгжүүлгэнүүдээ хүсэд абаагүй, наг шэбхэ зөөхэ даабариие дүүргээгүй, мүн агротехническэ бусад хэмжээ-ябуулгануудые таһалдуулжа байна. Сэбэр һайн пар бэлэдхэлгэ яаха аргагүй удаарна. Республика дотор үшөө 100 мянган гектар пар хахалагдаагүй байһаар. Олохон колхоз болон совхозуудта поли дээрэ наг шэбхэ зөөгдэнэгүй, минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэнэгүй.

Зорилго юуб гэхэдэ, июль һарада поли дээрэ наг шэбхэ зөөхэ, парлаха газарта тарааха түсэбөө дүүргэхэ шухала. Мүн ургасада нэмэлтэ тэжээл оруулхын түлөө минеральна үтэгжүүлгэнүүдые абажа, шадаал һаа ехээр тарааха хэрэгтэй. Мүн уһалагдадаг газарай таряа, ногооной ургажа байха үедэнь уһалха байна. Эдэ үдэрнүүдтэ пар хахалалгые, шэнэ газар эдлүүрилгые түсэбэй ёһоор сүм дүүргэхын түлөө оролдохо шухала.

Ган гасуурта дайрагдаһан газарта кукурузын, хартаабхын, овощиин тарилгые, мүн орооһото культурануудай үрэһэнэй газарые уһалха, таршаа хорхойтой тэмсэхэ хэрэгтэ хүдөөгэй бүхы зониие эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Саашань элидхэлшэ таряа хуряалгада бэлэдхэхэ, ороолото культурануудые амяарлан хуряалгые үргэнөөр эмхидхэхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэбые заатагүй дүүргэхэ тушаа тогтожо хэлэбэ.

Удаань элидхэлшэ нютагай эрхэ байдалые харалсажа, зарим аймаг, колхозуудые тусхай ургамалнуудые таридаг шэглэлтэй болгохо тушаа хэлэһэн байна. Жэшээнь, город, тосхонуудта дүтын аймагууд, колхозууд гол түлэб огородой эдээ таридаг болохо юм.

Гадна, ниитын адуу малай тоо толгойе олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхын түлөө хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ тушаа КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоол соо эрид шангаар табигдаа гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Энэ зорилгые шиидхэхын түлөө нэн түрүүн кукурузын баян ургаса абтаха ёһотой.

Тиигэбэшье, олохон аймагуудай, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд кукурузын баян ургасын түлөө тэмсэнгүй, миин хооһон үгөөрөө шашалдаһаар сагаа барана. Тэдэнэр кукурузаяа газарта булабал лэ хэрэг дүүрээ гэжэ һанадаг. Харин тэрэнэй ургасын хойноһоо оролдосотойгоор харууһалха хэрэгые мартадаг. Энэ тон буруу. Кукурузын баян ургаса абахын түлөө нэтэрүү зоригтойгоор тэмсэхэ ёһотойбди. Саашадаа кукурузагүйгөөр, мяха, һү, нооһо абалгые эрид ехээр дээшэлүүлжэ шадахагүй байнабди.

Колхоз, совхозуудай ниитын адуу малда хүсэд хүрэхэ бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл бэлдэхэ гээшэ мүнөөдэрэй эгээн шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Үбһэ хуряалгада хаа хаанагүй жэгдэрэн орохо саг ерээ. Тиимэһээ нэгэшье үдэр гээнгүй бүхы колхознигуудые, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдые үбһэ хуряалгада, хээрын ногоогоор силос даралгада элсүүлхэ хэрэгтэй. Мүнөө жэл силос ехээр даража абаха арга бии. Тиимэһээ силосто орохо ургамалнуудай, нэн түрүүн кукурузын хойноһоо һайса харууһалха хэрэгтэй. Хараалагдаһан түсэбэй ёһоор силоснэ түхеэрэлгэнүүдые шэнээр бариха, хуушануудынь заһаха хүдэлмэриие эдэ үдэрнүүдтэ дүүргэхэ шухала.

КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй тогтоол хадаа колхозно байгуулалтые саашадань бэхижүүлхэ, колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ тушаа Коммунистическэ партиимнай шэнэ анхарал оролдолго гээшэ гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Мүнөө болоод байхада колхозуудта элдэб продуктнуудые элбэг ехээр абаха, олзо доходоо дээшэлүүлхэ, колхознигуудайнгаа ажана байдалые үдэрһөө үдэр бүри баян дэлгэр болгохо арга нүхэсэл үргэнөөр олгогдоо. Энэ үедэ бүхы юумэн аймагай, колхозой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдһөө, таряан ажал, мал ажал дээрэ хүдэлжэ байһан хүнүүдһээ бүримүһэн дулдыдаха байна.

Тиимэһээ колхозуудые, илангаяа бригада, фермэнүүдые эдэбхитэй, бэрхэ хүтэлбэрилэгшэдөөр бэхижүүлхэ, мал ажалда, тракторна бригадануудта комсомол-залуушуулые, дунда ба дээдэ һургуули дүүргэгшэдые олоорнь эльгээхэ, колхозуудай партийна эхин организацинуудай үүргые дээшэлүүлхэ, колхознигуудай дунда политическэ хүдэлмэриие али болохоор һайжаруулха шухала болоод байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

***

Пленум хоёрдохи асуудалаар республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Желтын** элидхэл шагнаба. Элидхэлшэ нүхэр Желтый хабарай тарилгын дүнгүүд тушаа тогтоод, республикын колхоз болон совхозуудта мал ажал хүгжөөлгэ, мал ажалай продуктнуудые абаха талаар хараалһан түсэбүүдэй, абаһан уялгануудай дүүргэлтэнүүд тухай тогтожо хэлээ.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада республикын колхоз болон совхозууд адуу малайнгаа тоо толгойе зарим тэды олошоруулжа, мал ажалай продуктнуудые абалгаяа дээшэлүүлээ. Республикын колхоз болон совхозуудта нёдондо 1954 онойхиһоо 2,1 дахин ехэ һү, нооһон абтаа. Нарин, нарибтар нооһо абалга, гүрэндэ тушаалга 3 дахинһаа үлүүгээр дээшэлээ.

Энэ үедэ хонидой тоо толгой 302 мянган толгойгоор гэхэ гү, али 35,6 процентээр, гахайн тоо 2 дахин олошорһон байна. Мал ажалай продуктнуудые абаха уялгануудаа Кабанскын, Прибайкальска, Байкало-Кударын аймагай колхозууд муу бэшээр дүүргэжэ, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 80—83 центнер һү, 18 центнер мяха абаһан байха юм. Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ нооһо абалгые Курумканай аймагай колхозууд 195 килограмм, Сэлэнгын—153 килограмм, Баргажанай—142 болон Зэдын аймаг—132 килограмм болгоһон байна. Үнгэрһэн жэлдэ эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ Борьёогой совхоз 327 килограмм нооһо абаа.

Гэбэшье, хүдөө ажахын органуудай, партиин айкомууд, аймгүйсэдкомууд, колхозуудай правленинүүд болон партийна эхин организацинууд, эмхидхэлэй хүдэлмэри һулаар ябуулһан дээрэһээ юрэнхы дээрээ республикын колхоз болон совхозуудта, олохон аймагуудта ниитын мал ажал тон ааляар хүгжэжэ, мал ажалай продуктнуудые абалгаараа республикамнай урдын хяараал РСФСР дотор ехээр гээгдэжэ ябана. Гансахан эбэртэ малаймнай тоо толгой һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада олошорхын орондо 8650 толгойгоор хорожо, тэрэ тоодо үнеэдэй тоо 1850 толгойгоор үсөөрөө. Мүн моридой тоо 23900 толгойгоор үсөөн болоһон байна. Эдэ бүгэдын эсэстэ нёдондо жэл 1954 онойхиһоо 2 мянган тонно мяхан багаар абтаһан байна. Эбэртэ бодо малай, үнеэдэй тоо Закаменай, Хэжэнгын, Баргажанай, Сэлэнгын болон бусад хэдэн аймагай колхозууд хороогоо.

Зарим аймагуудай колхозой хүтэлбэрилэгшэд бодо малаа хорооһоноо сагааруулхын түлөө хонидоо олошоруулжа байһанаа урдаа баридаг. Теэд энэнь бодото дээрэ тэдэниие зүбтөөнэгүй. Юуб гэхэдэ, республика дотор хони үсхэбэрилгэ үшөөл хангалтагүй байһаар. Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада хонидой тоо оройдоо 343 мянган толгойгоор олошороо. Хэрбээ арга боломжонуудаа хараад үзөө юм һаа иимэ ургалтые гансахан жэлэй туршада олошоруулжа болохо байгаа. Ахын аймагай колхозууд энэ үедэ эбэртэ малаа аяар мянган толгойгоор хорообошье, хонидоо миил 600 толгойгоор олошоруулаа. Мүн иимэ байдал Закаменай аймагта үзэгдэнэ.

Хэрбээ хони үсхэбэрилгые миин хооһон амаараа бэшэ, харин партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэрилэгшэд, колхозуудай правленинүүд болон партийна организацинууд энээнэй түлөө хэрэг дээрээ оролдосотойгоор тэмсээ юм һаа, бүри ехэ амжалта туйлажа болохо байһые Курумканай аймагай колхозуудай дүй дүршэл гэршэлнэ. Курумканда һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада һайн ургаса абтаагүй, ган гасуур байгаашье һаа эндэхи колхозууд хонидойнгоо тоо 40 мянган толгойгоор гү, али 88,5 процентээр олошоруулжа, энэ жэлэй 6 һарада хонидоо үшөө 20 мянган толгойгоор олошоруулһан байна.

Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада хонидойнгоо тоо толгойе Мухаршэбэрэй аймагай колхозууд 72,1 процентээр, Зэдын—54,2 процентээр, Кяхтын—54 болон Иволгын—51,6 процентээр олошоруулаа. Яруунын, Борьёогой болон «Эрдэм» совхозуудта хонидой тоо 2 дахин олон болоо.

Гэхэтэй хамта, республикын олонхи аймагуудта хони үсхэбэрилгэдэ анхарал багаар табигдана.

Мүн энэ үедэ республика дотор гахай, шубуу үсхэбэрилхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэгдэбэшье, ажахын энэ шухала һалбаринууд гээгдэжэ байһаар. Гахайн болон шубуунай мяхан тон багаар абтана.

Гол түлэб мал ажал эрхилдэг аад, республикамнай тон бага мяха, һү, нооһо абана. Нёдондо эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ оройдоо 9,9 центнер мяха (амидыгаар шэгнэхэдэ), тэрэ тоодо таряалангай 100 гектар бүридэ миил 3,6 центнер гахайн мяха абтаһан, мүн 34,3 центнер һү, 97 килограмм нооһон абтаһан байха юм. Тиин зарим аймагуудта, колхозуудта үшөөшье бага абтаһан байна. Нилээд олон малаа үхүүлдэг, эхэ малаа һубайруулдаг байнабди. Үнгэрһэн жэлдэ республикын колхозууд элдэб түрэлэй 112 мянган толгой мал гарзалуулаа. Энэмнай жэлэй туршада гүрэндэ тушаагдаһан малай 60-аад процентнь болоно. Адуу малай үхэхэ, гарзалха ушар энэ жэлэй 6 һарада мүн лэ ехэ байна. Үнгэрһэн жэлдэ эхэ малай һубайрһанһаа боложо 7 мянган тугал, 40 мянган хурьган үсөөн абтаа. Тиимэһээ томо, жэжэ малай үхэлтэй, малай һубайралгатай тэмсэхэ гээшэ саашадаа колхоз болон совхозуудта малай тоо толгойе олошоруулха, мяха ехээр абаха, мүнгэн олзо доходоо дээшэлүүлхэ шухала арга нүхэсэл болоно.

Гадна республикымнай колхозууд малаа шахажа, таргалуулжа һайса шадаагүй дээрэһээ гүрэндөө туранхай, муу мал тушаажа, нилээд ехэ гарзада ороно. Нёдондо колхозууднай гүрэндэ 52 мянган толгой тамир муутай, туранхай мал тушааһан байна. Тиигэжэ хэдэн миллион түхэриг олзоёо алдаа. Илангаяа Хэжэнгын, Закаменай, Кяхтын, Иволгын, Түнхэнэй, Хориин аймагай колхозууд гүрэндэ туранхай мал олоор тушааһан, мүнөөшье тушаажа байна.

Республика дотор гахай шахалга мууса эмхидхэгдэнэ. Олон ушарта гахайда ороо һо таряае бутаруулангүй, бүхэлеэр эдюулжэ, нилээд ехэ гарзада ороно. Мүн зунай сагта гахайда эдюулхэ элдэб ногоо, сагаан эдеэ элбэг дэлбэг байбашье, тэрэ мууса хэрэглэгдэнэ. Мүнөө болотор мяха ехээр абаха зорилгоор бодо малаа фермэдээ 3—4 жэл, заримдаа 5 жэл хүрэтэр баридаг буруу заншалтайбди. Энэ ушарта малые муу тэжээл дээрэ барихада ажахыда олзо оруулхагүй, харин гарзада оруулдаг байха юм.

Мүнөө үедэ хүдөө ажахын продуктнуудай, илангаяа үхэрэй мяханай, тодорхойлбол, залуу малай, хониной болон гахайн мяханай гүрэндэ тушаагдадаг сэнгэй хараа байса ехэ болоод байхада мяха абалгые али болохоор ехэдхэхэ, шанарыень һайжаруулха шухала болоод байна.

Мяха абалгые эрид дээшэлүүлхын түлөө залуу малые, тугал, хурьга, поршоонхо болон шубуунуудые һайнаар харууһалжа, шадаал һаа бага тэжээл, хүсэ зөөри гаргашалжа, малаа таргалуулха хэрэгтэй. Энэ жэлһээ эхилжэ бүхы совхозуудта, мүн томо колхозуудта голой ногоо, кукуруза болон горохотой холигдоһон овёсой ногоогоор силос даража, тэрээгээрээ гахай болон залуу бодо малые шахажа, гүрэндэ тушааха болонобди. Мүн томо колхоз болон совхозуудта холигдомол тэжээл гаргаха заводуудые түхеэрхэ гү, али малда эдюулхэ ороо һо таряа бутаруулха, үбһэнэй гурил татаха цехүүдые бии болгохо шухала.

Мяха абалгаар гээгдэлһээ гарахын түлөө малай үхэлые үсөөрүүлжэ, 100 эхэ малһаа 100 тугал, 120—140 хурьга абаха, 1,5—2 наһатай бодо малые таргалуулжа, 300—350 килограмм шэгнүүритэй болгоод, мүн үбэл гараһан хурьгадые 10—12 һаратайдань 40—50 килограмм болгоод, гүрэндэ тушаахада эгээн ехэ олзо үгэхэ байна.

Зарим аймагуудта, илангаяа Закаменай, Яруунын, Хориин болон Хэжэнгын аймагуудта һү шэмэ багатай үнеэдые тугалтайнь суг ябуулжа, мяха абаха хэрэгтэ зорюулжа болохо байна.

Эдэ бүгэдэһөө гадна үнеэдые, хонидые бүхыдэнь искусственна аргаар урэжүүлхэ шухала. Тэрэнэй түлөө бүхы колхоз болон совхозуудта искусственна урэжүүлгын пунктнуудые олоор байгуулха, искусственна урэжүүлгын гүрэнэй станцинуудай хүдэлмэриие һайжаруулха, тиигэбэл малай үүлтэр һайжаруулга гуримшаха, хэрэггүй олон буха, хусануудые фермэдэ барижа, үлүү гаргаша гаргахагүй байна ха юм.

Һү абалга тушаа туйлагдаһан зарим тэды амжалтанууд тушаа хэлэхэ зуураа, элидхэлшэ бии байгаа дутагдалнууд, хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудта гол анхаралаа хандуулба. Юуб гэхэдэ, һү болон сагаан эдеэгээр республикынгаа ажалшадай эрилтые гүйсэд һайнаар хангажа шадангүй, бүхэсоюзна нөөсэлгэдэ оруулха һү, тоһонойнгоо түсэбые хангалтагүйгөөр дүүргэжэ байнабди.

Республикын колхоз болон совхозууд үнеэдэй тооё олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ социалистическэ уялгануудаа мууса дүүргэнэ. Хэрбээ социалистическэ уялгануудай ёһоор энэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 1800 литр һү һааха гү, али 500 шахуу килограммаар дээшэлүүлхэ байгаа һаа, үнгэрһэн 6 һарын туршада колхозуудта үнеэн бүриһөө оройдоо 17 килограмм, совхозуудта — 152 килограмм һүн ехэ һаагдаба. Тиихэдэ Хориин, Кударын, Яруунын болон Зэдын аймагай колхозууд һү абалгаяа дээшэлүүлхын орондо, нёдондонойхиһоо доошонь оруулаа. Республика дотор үнеэдэй тоо миил 0,2 процентээр олошороо. Иимэ байдалые тэсэжэ байхын аргагүй, тэрэниие һайжаруулхын түлөө яаралтай хэмжээ абаха хэрэгтэй.

Колхоз болон совхозуудай хонидой тоо олошоруулха, хурьга олоор абаха тушаа социалистическэ уялгануудаа мүн лэ хангалтагүйгөөр бэелүүлжэ байнхай. Колхоз болон совхозууд 1958 ондо хонидоо 1640 мянган толгойдо хүргэхэ гү, али 470 мянган толгойгоор олошоруулха, 100 эхэ хонин бүриһөө 140 хурьга абажа түлжүүлхэ гэһэн уялга абаа һэн. Мүнөө 6 һарын үнгэрөөд байхада колхоз болон совхозууднай хонидоо арайхан 226 мянган толгойгоор олошоруулжа, 100 эхэ хонин бүриһөө миил 70 хурьга абаад байна. Тиихэдээ хонидые зунай һарануудта урэжүүлхэ хүдэлмэри муугаар ябана.

Зорилго юуб гэхэдэ, мал ажалые хүгжөөхэ талаар абаһан социалистическэ уялгануудаа аймаг, колхоз болон совхоз бүхэн нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө хэрэгтэй бүхы хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

***

Элидхэлнүүдэй һүүлээр КПСС-эй Курумканай айкомой секретарь нүхэр Гармаев, Тарбагатайн—нүхэр Черняков, Сэлэнгын—нүхэр Могнонов, Иволгын—нүхэр Эрдынеев, Кударын — нүхэр Федоров гэгшэд нэмэлтэ элидхэл хээ.

КПСС-эй Курумканай айкомой секретарь нүхэр **Гармаев** аймагай колхозуудта хонидой тоо толгойе олошоруулха, үүлтэрыень һайжаруулха талаар хэгдэжэ байһан хүдэлмэри тухай хэлэбэ. Аймагай колхозууд һүүлэй гурбан жэлэй туршада хонидоо хоёр дахин олошоруулаа. Эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ 100 хонитой болоо. 1957 ондо 100 эхэ хонин бүриһөө 89,2 хурьга түлжүүлээ. Нарин ба нарибтар нооһониинь долоо дахин ехэ боложо, тэрэнь бүхы абтаһан нооһоной 80 процентнь болобо.

Эдэ бүгэдые туйлахадаа эгээн түрүүн эхэ хонидые искусственна аргаар урэжүүлхэ хэрэгые үргэдхэжэ, шанарыень һайжаруулжа, эгээн һайн нооһотой хусануудые хэрэглэһэн байха юм. Хонидой нооһоной һайжарха бүри колхозой олзо доход дээшэлнэ. Нёдондо 19... онойхидо орбол, нооһонһоо 45 п... цент ехэ олзо абтаа. Хэрбээ үнг... һэн жэлдэ хонин ажалһаа 9 м... лион шахуу түхэриг олзо абта... байгаа һаа, мүнөө жэл 12 милл... түхэриг абтахаар хараалагдана.

Партиин айком онсо анхара... хонишодто хандуулна. Нёдондо ... нишодтой хорин үдэрэй курса гаргэһэн байна. Тэрэниие дүүр... шэд нарин нооһотой хонидые ... рууһалха, искусственна урэжүү... хэхэ, нооһые шанараарнь илга... үбшэлһэн хонидые даб дээрэ ... шэлхэ дүршэл оложо абаһан ба... юм. Мүнөө үедэ колхозуудта ху... гад эхэһээн һалгаагдажа, эхэ ... нид искусственна аргаар үрэж... лэгдэжэ байнхай.

Колхозуудта һү абалгые дээ... лүүлхэ, үнеэдэй тоо толгойе олош... руулха тушаа аймагай парти... организациин хэжэ байһан хүд... мэри тухай КПСС-эй Тарбагата... айкомой секретарь нүхэр **Черня...** хэлэбэ. Аймагай колхозууд нё... до 1954 онойхиһоо 2,9 дахин ехэ ... һаагаа. Үнеэн бүриһөө 800 литр ... һаагдажа байһанаа 1570 ки... грамм абтаа. Энэ жэлдэ үнеэн ... риһөө 2 мянган килограмм һү ... хын түлөө тэмсэжэ байна. ... аймагай колхозууд гүрэндөө һү ... далдаха жэлэйнгээ түсэбые июл... 1-нэй мэдээгээр 85 процент ду... гээд байнхай. Жэлэй эсэс хүрэ... мянган тонноһоо бага бэшэ ... түсэбһөө гадуур худалдагдаха ...

Иимэ амжалтануудые колхоз... нэн түрүүн үнеэдэйнгээ һү шэм... дээшэлүүлжэ, тоо толгойень олош... руулжа туйлаһан байна. Үнгэр... жэлдэ үнеэдэй тоо толгой 19... онойхиһоо 440 толгойгоор олош... роо. Мүнөө жэл 155 үнеэн нэм... Үнеэдэй һубайрха ябадал үсадх... дажа байна. Нёдондо 100 үн... бүриһөө 88 тугал абтаа.

Үнеэдэй һү шэмые дээшэлүүлх... түлөө мал ажалда хүдэлхөөр ол... коммунистнууд болон комсом... шууд эльгээгдээ. Партиин айк... партийна эхин организацинууд... хамта наукын туйлалтануудые, ... рүү дүй дүршэлые нэбтэрүүлхэ ... лаар нилээд оролдолго гаргаа. Р... публикын түрүү ажахынуудта м... шад экскурсаар ошоо. Квартал ... ридэ һаалишад, колхозуудай хүт... бэрилэгшэд, мэргэжэлтэд науч... хүдэлмэрилэгшэдэй хабаадалгат... гаар үйлэдбэриин конференцин... дые үнгэргэһэн байха юм. Гэбэш... һү абалгада хэрэглэгдээгүй а... боломжонууд яһала бии гэжэ ... хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Энэ тала... бүхы колхозууд абаһан уялга... үшөөл хүсэд дүүргээгүй байһаар.

Огородой эдеэ тариха, шубуу ... хэбэрилхэ талаар хэгдэжэ бай... хүдэлмэри тухайгаа КПСС... Иволгын айкомой секретарь нүх... **Эрдынеев** хөөрөө. КПСС-эй ЦК-... сентябриин Пленумһээ хойшо ... магай колхозуудта 100-гаад гек... дээрэ огородой эдеэ ехээр тариг... даг болоо. Мүн овощиин урга... дээшэлээ. Һаянай овощь теп... цэ, парник соо таригдадаг бол... Эдэ жэлнүүдтэ 3 мянган дүрбэлж... метр талмайтай теплицэ, 2 мянг... дүрбэлжэн метр парник шэн... баригдаа.

Овощь ургуулдаг түрүүшүү... дүнгүүд дээрэһээ харахада, ма... эндэ гектар бүриһөө 200—300 це... нер огородой эдеэ абажа бол... байна. Теэд энэ арга боломжо ху... дөөр хэрэглэгдэнэгүй. Юрэнхы д... рээ аймагай колхозууд гектар б... риһөө дунда зэргээр 50—60 центн... огородой эдеэ абадаг байха юм.

Огород тарихада аргагүй ол... хүн хэрэгтэй болодог, ажал ехэт... хүдэлмэри гээшэ гэжэ үгэ хэлэг... онсолон тэмдэглэбэ. Тиимэһээ о... родой хүдэлмэриие али болохо... онһожоруулха тушаа Хүдөө аж... хын министерство бодото туһала... жа үзүүлнэгүй. Огород уһалха ... хеэрэлгэнүүд, насосууд манда ол... хэрэгтэй.

Шубуу үсхэбэрилхэ, тэрэнэй аш... шэмые дээшэлүүлхэ талаар тон б... га оролдолго гаргадаг байһан... үгэ хэлэгшэ мэдэрхэ баатай бол... Мүнөө үедэ шубуудай тоо үсөө... ашаг шэмэнь бага байна. Аймаг... партийна организаци колхозуудт... шубуу олоор үсхэбэрилхэ туш... хэмжээ абажа байна. 1960 ондо ш... буудай тоо 35—40 мянга болож... тахяа бүриһөө 90 үндэгэ абтаха... хараалагдана гэжэ үгэ хэлэгшэ м... дүүлээ.

Ниитын мал ажалые хүгжөө... ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ талаа... колхознигууд болон совхозой хүдэ... мэришэдэй һаяын гурбан жэл... туршада туйлаһан зарим амжалт... нууд болон 1962 он хүрэтэр хараа... һан зорилгонууд тухайгаа КПСС-... Сэлэнгын айкомой секретарь нүх... **Могнонов** Пленумдэ мэдээсэбэ. 19... он болотор аймагай колхоз бол... совхозуудта хонидой тоо 300 мянг... эбэртэ малай тоо 15400 болгохо з... рилго табигданхай. Энэ үедэ мя... абалга 3 дахин, һү—2 дахин, ноо... һо—2,5 дахин дээшэлхэ байна.

(*Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта*)

КПСС-эй Бурядай обкомой IV пленум

(Түгэсхэл)

Хараалһан энэ зорилгоо бэелүүлхын түлөө плёменной хүдэлмэри һайжаруулха, искусственна осеменениие үргэнөөр хэрэглэхэ туйлай хэмжээнүүд абтажа байна. Мүнөө үедэ аймаг дотор искусственна осеменениин 53 пунктнууд, тэрэ тоодо үнеэдэй 6 пунктнууд хүдэлжэ байна. Эдэ жэлнүүдтэ хонидой үүлтэр эрид хубилжа, бухыдөө нарин ба нарибтар ноохотой болохо юм.

Нүхэр Могнонов саашань нингын [illegible] үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехээр гээгдэжэ ороһон тухай хэлэбэ. Аймаг дотор дүй [illegible] луговодуудай бии байһаншье, тэдэнэй мэргэжэл шададари хоной дунда мууса дэлгэрүүлэгдэ[illegible].

Сабшалан, бэлшээриине уһалха, [illegible] болгохо тушаа хүдэлмэри тон аалиар ябуулагдана. Сабшалангые аргал шэбхээр утэгжүүлхэ арга боломжонууд гүйсэд [illegible]. Мүнөө жэлдэ үбһэ [illegible] гооной урагсые һайжаруулхын тула сабшалангада отара болон [illegible] даалгажа үгэнэн байна.

Саашадаа үбһэ тэжээл хүсэд хүсэхэ бэлэдхэжэ абахын түлөө [illegible] системнүүдые олоор [illegible] насосно станцинуудые [illegible] тодхохо хэрэгтэй болоно. [illegible] тушаа Худөө ажахын министерство туһаламжа үзүүлхэ хэрэгтэй.

Малшадай дунда политическэ хүдэлмэри эмхидхэхэ болон кадрнуудые хүмүүжүүлхэ талаар юу хэжэ байһан тухай партиин Кударын айкомой секретарь нүхэр Федоров тодорхойгоор хэлэбэ.

— КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленум колхознигуудай дунда политическэ болон ажалай шэнэ ехэ дэбжэлтэ үүсхэбэ,—гэжэ нүхэр Федоров онсолон тэмдэглэбэ. Энэ түүхэтэ шиидхэбэриие зүбшэн хэлсэжэ байһан зуураа, манай колхознигууд мүнөө жэлдэ худөө ажахын бухы зүйлэй продуктнуудые гүрэндэ худалдаха тусэбөө үлүүлэн дүүргэхэбди гэжэ мэдүүлээ. Байгша ондо нёдондонойхидо орбол 3 мянган центнер мяха, миллион литр һү гүрэндэ ехээр тушаагдаха байна. Тиигэжэ колхозуудынай шэнэ сэнгээр урда жэлэйхидэ орбол 9—10 миллион түхэриг ехэ олзо абаха бшуу. Мүнөө абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байнхай.

Партиин айком һүүлэй жэлнүүдтэ колхозуудые түрүүлэгшэнүүдээр, бригадирнуудаар, фермые даагшадаар бэхижүүлжэ шадаа. Гансахан комплексно бригадын бригадирнуудаар арба гаран коммунистнууд эльгээгдээ. Гэхэтэй хамта, онсо анхаралаа хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые һургаха хэрэгтэ хандуулнабди. Колхозой түрүүлэгшэнэрэй, бригадирнуудай, мүн бусад хүдэлмэрилэгшэдэй семинарнууд саг үргэлжэ үнгэргэгдэдэг. Тиин эдэ семинарнууд колхозуудай бригада, фермэ дээрэ үнгэргэгдэжэ, үгаа ехэ аша үрэтэй байдаг. Эдэ семинарнууд дээрэ түрүү дүй дүршэлые шудалха тушаа анхарал ехэ табигдадаг. Гадна экономическа, эрдэм ухаанай-үйлэдбэриин конференцинүүд үнгэргэгдэдэг, түрүү ажахынуудта экскурси эмхидхэгдэдэг.

Колхознигуудай дунда политическэ хүдэлмэри ябуулхадаа гол анхарал агитациие ойлгосотой, дайшалхы зорилготойгоор ябуулхые, социалистическэ мүрысөөе тодорхойгоор харуулхые оролдоно байнабди. Малшадай культурна эрилтые хангаха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ, арба гаран культбаза хүдэлжэ байна. Малшадай дунда лекци, элидхэл, хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэдэг, уранһайханай концерт, кино харуулагдадаг. Тиигэбэшье энэ хүдэлмэридэ дутагдалнууд бии. Тэрэниие усадхахын түлөө аймагай партийна организаци хэмжээ абажа байна гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Бэлэн гэрнүүдые олоор худалдаха

Ажалшан зоной ажаһууха тааруу һохид гэр байрануудые бүри олоор бариха хэрэгтэ парти, правительствомнай анхарал оролдолгоо ехээр хандуулан, «Бухы ажалшадаа 10—12 жэл соо гэр байраар гүйсэд хангая» гэһэн уряалтайгаар оронойнгоо бухы барилгашадта хандаба. Энэ хандалгыень манай республикын барилгашад оронойнгоо бухы барилгашадтал адли айхабтар ехээр һайшаан угтаад, барилгынгаа хүдэлмэриие үдэр бүри улам эршэдүүлжэ байна. Тиигэжэ гэр байрын олоор баригдажа байхадань барилгын шухала хэрэгсэлнүүд: хирпиисэ, извёстко, цемент болон хадааһа худалдаа наймаанда тон багаар гарадаг байна. Тиимэһээ бэлэн болоһон байрын гэрнүүдые ашаглалгада оруулалгада һаатуулагдана.

Мүнөө арад зоной ажаһуудал урдынхидаа орходоо һураггүй һайжаржа, һаруул сэбэр гэр байрада байха эрилтэншье дээшэлээ. Тиихэдэ өөһэдын машина, техникэтэй болоһон колхозууд, мүн РТС, совхозууд механизаторнуудаар, мэргэжэлтэдээр олон боложо, гэрнүүд дуталдана. Теэд хүдөө ажахын хүдэлмэришэд болон колхознигуудай ехээр дурладаг нэгэ айлай байха гэрнүүдые барилгын эмхи зургаануудай нэгэниинишье баринагүй. Мүнөө хоёр айлай һууха гэрнүүдые баридаг «Лесстройторг» базынхид нэгэ айлай байха гэрнүүдые бариха дүүрэн арга боломжотой юм. Энэ базын арга боломжые дүүрэн хүсөөрнь хэрэглээ һаа, нилээд олон гэрнүүд баригдажа, худалдаа наймаанда гаргагдаха байгаа. Теэд тус базада барилгын модо болон бусад хэрэгсэлнүүдые бэлдэжэ үгэдэг совнархозой эмхи зургаанууд тон һулаар ажаллана. Гадна, барилга хэдэг Сэлэнгын базынхид энэ жэлдэ 7 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра бариха ёһотой аад, мүнөө болотор оройдоол хоёр байратай 10 гэр баряад байна.

«Лесстройторг» базада 200 гэр бариха модо бэлдэхэ ёһотой «Главлессбыт» (хүтэлбэрилэгшэнь нүхэр Алешкин) мүнөө болотор нэгэшье гэрэй модо бэлдээгүй байһаар. Нүхэр Алешкин модо отолхо сагай үнгэржэ байхыень мэдэнэгүй гээшэ гү, али арад зоной эрилтые хангахын хойноһоо оролдоногүй ха гү?

Тэрэшэлэн барилга хэдэг «Лесстройторг» базынхидые шухала хэрэгсэлээр хангаха хэрэгтэ совнархозой хүтэлбэрилэгшэд дэншье һаа хайхарамжагүйгөөр хандана. Һаяхан Министрнүүдэй Советдэ гэр байра олоор барижа, худалдаа наймаанда гаргаха асуудалаар болоһон суглаан дээрэ «Забайкаллес» комбинадай начальник нүхэр Афанасенко бэеэ сагааруулхые оролдожо:

— Манай барилгын эмхи зургаанууд 3—4 жэл соо таһалгаряагүй хоёр байратай гэрнүүдые барижа байна. Теэд мүнөө нэгэ айлай һууха гэрнүүдые барижа, урданай түхеэрэгдэһэн техникынгээ байгуулалтые хубилгаха аргамнай үгы гэжэ мэдүүлээ.

Нүхэр Афанасенкын мэдүүлгэ тон буруу. Юундэб гэхэдэ, мүнөө хүдөө нютагуудта айл бүлэнэр олон боложо, ехэнхинь нэгэ байратай гэрнүүдые хэрэглэдэг болонхой. Зоной эрилтые хангахын тула бии байгаа техникээ шэнээр түбхинүүлхэнь юушье бэшэ. Хэрбээ саашадаа совнархозой хүтэлбэрилэгшэд нүхэр Афанасенкын хэлэһэнтэй эбсэшоод байгаа һаа, ойрын жэлнүүдтэ арад зоноо байрын гэрнүүдээр гүйсэд хангаха хэрэгтэ биратай юумэ хэхэгүй байна.

Саашадаа бэлэн болоһон гэрнүүдые бүри олоор барижа худалдаа наймаанда гаргахын тула совнархозой хүтэлбэрилэгшэд барилгын хэрэгсэлнүүдые бэлдэдэг эмхи зургаануудай ажалыень һайжаруулжа, «Лесстройторг» болон Сэлэнгын базынхидые нэгэ айлай һууха гэрнүүдые олоор барихыень уялгалха ёһотой.

Н. Миронов.

Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана

Манай «Авангард» артелиинхид байгша ондо бүхыдөө 1600 гаран гектар нуга, сабшалангаһаа хамта 17 мянга һайса гаран центнер үбһэ сабшажа бэлдэхээр шиидээд, үбһэ хуряалгадаа һайн бэлэдхэлтэйгээр, эмхитэйгээршье ороо һэн. Мүнөө колхозой 3 комплексно бригадануудта хамта 125 колхознигууд, 12 морин косилка болон бусад машина, техникэ олоор табигданхай. Һаяар үшөө 30-аад гаран колхознигууд үбһэндэ гараханя.

Үбһэ сабшалга, хуряалгын түрүүшын үдэрһөө эхилэн, гар хажууршад, косилкашан, тармууршан бүхэн оролдосотой һайнаар ажаллана. Тиигэжэ бүхыдөө 300 га сабшалангай үбһэ ногоон сабшагдаад, тэрэнһээнь 1500 гаран центнер үбһэн хуряагдажа, сомогдоо. Үбһэ сабшалга, хуряалгада Валерий Носковой звеногойхид үдэрэйнгөө даабариие хододоо 125—130 процент дүүргэнэ. Мүн Михаил Колмаковой звеногойхид баһал үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарна.

Эдэ үдэрнүүдтэ колхозойхиднай Сагаан-Уһан, Намаржан, «Герасимовай участок» гэжэ уһа намагай үбһэ ногоо сабшажа байна.

Г. Очиров.

Баргажан.

Судна бүтээгшэд колхоздо туһална

Байгша ондо колхозойнгоо баялиг—хонин һүрэгые бүри олошоруулхын тула үүсхэл эдэбхитэйгээр ажаллажа байһан Хориин «Улаан Одон» артелиие Улан-Удын судна бүтээлгын заводойхид шефтээ абаһаар гурбан жэл болохонь. Энэ үе соо заводой хүдэлмэришэд шефтээ абаһан колхозойнгоо хүгжэн һалбарха хэрэгтэ нилээд ехэ юумэ хээ. Жэшээлхэдэ, нёдондо намар улаан одонойхидой адуу, малдаа үбһэ тэжээл бэлдэжэ байха үедэнь судна бүтээгшэд силос дараха нүхэ бэлдэһэн, хониной хоёр байра барижа ашаглалгада үгэһэн байгаа.

Һаяхан судна бүтээлгын заводойхид КПСС-эй ЦК-гэй июниин Пленумэй «Уялгата тушаалга, МТС-үүдэй хэһэн хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри болюулха, худөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гүрим, худалдан абаха үнэ сэн болон услови тухай» гэһэн тогтоолые, мүн Н. С. Хрущевой элидхэлые олоороо сугларжа зүбшэн хэлсээд, шефтээ абаһан колхоздоо бүри һайнаар туһалха гэжэ шиидэбэ. Энэ тогтоолой үндэһөөр шефтээ абаһан колхозойнгоо МТС-эй хэһэн хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри үгэхээ болижо, мүн һү, мяха, ноһо болон орооһо таряа гүрэндэ худалдадаг боложо, саашадаа хүгжэн һалбарха арга боломжотой болоһондонь судна бүтээгшэд ехэтэ баярлана.

Мүнөө «Улаан Одон» артелиин хонин һүрэгэй урдынхидаа орходоо бүри олоор үдэжэ байһандань урмашаһан судна бүтээгшэд энэ жэлдэ 1000 хониной багтаха типовой дал барихаяа тусхай бригада эмхидхээд, хэдэн хоногһоо колхоздо ошохонь. Энэ бригадые модошо дархан Тимофей Николаевич Москвитин хүтэлбэрилхэ юм.

Тиихэдэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыбикжапов заводой хүдэлмэришэдтэ хирэ хирэ болоод лэ айлшалжа, саашанхи түсэбүүд тухайгаа хөөрэжэ үгэдэг, мүн трактор, машинын запасной частьнуудые абаашадаг, хэрэгтэй зэр зэмсэгүүдые судна бүтээгшэдтэ хэлгүүлдэг, үгышье һаа бэлдээд байхыень захяад ошодог юм.

Тиигэжэ колхозно байгуулалтын саашадаа хүгжэн һалбарха хэрэгтэ республикымнай судна бүтээгшэд үнэн шударгыгаар туһална.

Д. Балданов.

Олон үхибүүдтэй эхэнүүд шагнагдаба

БМАССР-эй Верховно Советэй Президиум СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй 1944 оной августын 18-най Указай үндэһөөр, олон хүүгэдтэй эхэнүүдые «Эхын алдар» гэжэ орденуудаар, «Эхын медаль» гэжэ медальнуудаар СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй үмэнэһөө шагнаба.

Яруунын аймагай Сосново-Озерск тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр А. В. Хандрикова 9 үхибүү түрэжэ, хүмүүжүүлһэнэйнгээ түлөө «Эхын алдар» гэжэ I-дэхи шатын орденоор шагнагдаба.

Баргажанай аймагай Баргажан тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Е. П. Антонова, Кабанскын аймагай Каменск тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр Е. П. Гошева, мүн энэ аймагай Тимлюй тосхоной гэрэй эзэн эхэнэр А. Е. Сиякаева, Бабушкин городой гэрэй эзэн эхэнэр Т. М. Смирнова, Кударын аймагай «Заготскот» конторын хүдэлмэрилэгшэ М. А. Леснеева, Улан-Удын Октябрьска районой мелькомбинадай хүүгэдэй садай хүдэлмэрилэгшэ А. Ф. Лисичникова гэгшэд 8 үхибүү түрэжэ хүмүүжүүлһэнэйнгээ түлөө «Эхын алдар» гэжэ II-дахи шатын орденоор шагнагдаба.

АВИАЦИИН ҮДЭРЭЙ УРДА ТЭЭ

Авиамоделистнүүдэй мүрысөөн

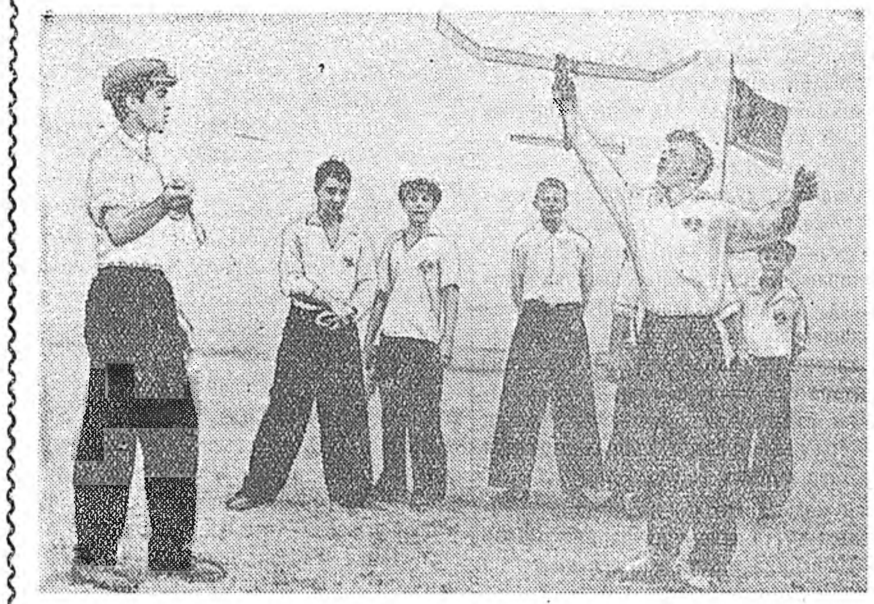

Сэлмэг наратай һаяын үдэрнүүдэй нэгэн һэн. Улан-Удын аэропортын вокзалай дэргэдэ һурагшад хэзээ хэзээнэйхиһээ олон. Үргэн талын дунда майхангууд татаатай. Эндэ авиамоделистнүүдэй республиканска мүрысөөн болохо байба.

Үглөөнэй 6 час. Мүрысөөн эхилжэ, тэрээндэ ПВЗ-гэй Культурын ордоной 2 команда, Улан-Удын пионернүүдэй байшангай —3, 65—68-дахи һургуулинуудай, Заиграйн аймагай — хамта 8 команда хабаадалсаһан байна.

Резинээр хүдэлгэгдэдэг мотортой планернүүдэй классаар абажа болохо 180-һаа 132,5 очко абаһан 26-дахи һургуулиин 9-дэхи классай һурагша В. Сидоров илалта туйлаа. Мүрысөөнэй хоёрдохи үдэр һурагша Н. Толстов өөрынгөө кордово моделиие час соо 140 километр түргэнөөр ниидүүлжэ, 350-һаа 339 очко абаа. Энэнь һайн амжалта болоно.

Мүрысөөнэй 3-дахи үдэр ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө. Һурагшад бензинээр хүдэлдэг мотортой, часай механизмтай модель ниидэхэ сагыень тогтоонгүй табижархёо. Хойто үдэрынь тэрэ моделёэ Иволгын аймагай «Коминтерн» колхоздо олоһон байна.

Авиамоделистнүүд Н. Толстов, М. Найданов. гэгшэд радиогоор жолоодогдодог авиамодель бүтээгээ. Мүрысөөн дээрэ тэдэ хоёрой модель бүгэдэндэ һайшаагдаа. Тэрэнь ниидэжэ ябахадаа радиогоор жолоодогдоһон, газарта буужашье шадаһан байна.

Зургаан үдэр үргэлжэлһэн авиамоделистнүүдэй мүрысөөндэ Улан-Удын пионернүүдэй байшангай моделистнүүд һайн үрэ дүн харуулжа, урдань абаһан түрүү һуурияа алдаагүй. ПВЗ-гэй Культурын ордоной авиамоделистнүүд хоёрдохи һуури эзэлһэн байна. Мүрысөөндэ шалгаржа гараһан 8 һурагшад иимэ спортоор нэгэдэхи разрядай нормо дүүргээ.

Энэ мүрысөөндэ шалгаржа гараһан республикымнай 11 һурагшад Сибириин, Алас Дурна зүгэй авиамоделистнүүдэй мүрысөөндэ хабаадалсахаяа Хабаровск город ошонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мүрысөөндэ хабаадагшад авиамодель ниидхүүлхээ байна.

Н. Дамбаевай фото-текст.

„Агаарай футбол"

Москвагай Тушинска аэродром дээрэ советскэ авиациин һайндэртэ бэлэдхэл ехээр хэгдэжэ байна. Агаарай спортсменүүд урдынхида орходоо һураггүй һонирхолтой, шэнэ номернуудые бэлдээ.

«Агаарай футбол» наадахые хэзээ нэгэтэ хараа һэн гүт? Тиимэ һонирхолтой спортивна наадан һаяхан эндэ харуулагдаа. Хоёр «футболист» ямаршье бартаагүйгөөр наадаха юм. «Як-18» маркын хоёр спортивна самолёт агаарта дэгдэжэ ябаһан элдэб үнгэтэй олон бүмбэгэнүүдые намнажа оробо. Самолёт бүмбэгэ тэһэ мүргэхэдөө очко абаха юм.

Нааданай эхилһээр оройдоо секундын үнгэрөөд байтар «футболистнарай» нэгэн түрүүшын бүмбэгэ тэһэ мүргэжэ, тоо нээбэ. Нүгөөдэнь гээгдэхэгүйе оролдон, баһа нэгые тэһэ мүргэбэ. Иигэжэ «футболистнар» үрдилдэн байжа, бүмбэгэнүүдые удаа дараалан тэһэлжэ ороо. Хэбэрынь, ана мана тулалдаха «футболистнар» байшоо ха.

Аляанайнь хэды бүмбэгэ тэһэлһые тоолоогүйбди, футболой нааданда дуратайшуулай үгөөр хэлэхэ болоо һаа, наадан тэнсэлгээр дүүрэә.

«Агаарай футболой» һүүлээр парашютистнуудай мүрысөөн болоо. Ехэ дээгүүр хоёр самолёт ниидэжэ ерэбэ. Тэдэнһээ нэгэ доро хоёр хүн унажа, парашюдаа үшөө нээгээдүйдөө бэе бэедээ дүтэлэн, хэдэн секундын туршада гар гараа барилсаад ябабад. Һүүлээрнь спортсменүүд бэе бэеһээ һалажа, газарһаа 600 метр дээрэ парашюдаа нээжэрхибэ. Парашюдай сагаан далбагануудта спортсменүүд үлгыдэгдэжэ эхилнэ. Авиациин албанда «халуун шулуу долёоһон» хүнүүдшье гайхан омогорхоһон байна.

Советскэ авиациин һайндэртэ Тушинска аэродром дээрэ иимэ номернууд харуулагдаха юм.

Л. Новиков, «Советская Россия» газетэһээ абтаба.

Һурагшад ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлэгдэнэ

Курумканай дунда һургуули болон Сталинай нэрэмжэтэ колхоз 124 гектар талмайтай һуралсалай-туршалгын ажахытай боложо байна. 4 гектарта овощь, 20 гектарта хартаабха, 60 гектарта кукуруза, 5 гектарта турнепс ба бусад культура ургуулагдаха юм. Эдэниие тариха, ургуулха ажалда һурагшад эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхын зорилгоор 60 һурагшадһаа бүридхэгдэһэн һуралсалай-үйлэдбэриин бригада эмхидхэгдэнхэй.

Үбэлдөө һурагшад эндээ ехэ ажал хэһэн байна. Кукуруза ургуулгада ехэ анхарал табигдаа. Кукурузын таригдаха талмайда 600 тонно үлүүтэй наг шэбхэ гаргажа, үтэгжүүлгэ хэһэн, 5 тонно шубуунай аргал, үнэһэ суглуулһан юм. Мүн 57 гектар газар шулуу, бургааһанһаа сэбэрлэгдээд, һүүлээрнь уһалагдаа.

7—9-дэхи классай һурагшадһаа эмхидхэгдэһэн огородой звено хоёрдохи жэлээ ажаллаха зуураа, колхоздоо ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Тус звеногойхид парник һуулгаха, 60 мянган нэгшээгдэмэл горшоогхонууд соо капустын рассада, 30 мянган томадай рассада ургуулһан байгаа. Биологиин багша Л. Д. Цыренбазаровагай хүтэлбэри доро агротехникын заабариие наринаар сахин 1,5 гектарта огородой ургамал һурагшад таряа.

Һуралсалай-туршалгын ажахын ажал хүмүүжүүлгын хүдэлмэритэй нягта холбоотойгоор ябуулагдана. Багшанар Л. Д. Цыренбазарова, Н. Ц. Гомбоев, А. Б. Цоктоева, З. С. Сажинов, С. Ц. Гармаев һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг юм.

8—9-дэхи классай һурагшад Э. Балданова, Ц. Цыремпилова, Ц. Цыденова, С. Эрдынеев, М. Очиржапов, Ю. Мандаров, М. Иванова, Д. Цыремпилов болон бусад хүдэлмэри ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Туршалгын ажахыда практика гараха зуураа зарим һурагшад 10—12 ажалта үдэр олоо.

Мүнөө һурагшад кукуруза болон огородой ургамал харууһалжа, буртаг үбһэ түүжэ байна. Багша Х. Ц. Цыбиковэй хүтэлбэрилдэг һуралсалай-үйлэдбэриин бригада мүнөө үбһэ хуряалгада бэлэдхэнэ. Һурагшад богони саг соо колхоздоо 750 центнер үбһэ хуряажа үгэхэ гэһэн уялга абанхай.

Мүн колхоз һургуулида туһаламжа үзүүлэн, дархалалгын мастерской барилсажа байнхай. 1957 оной туршада колхоздо ажаллаһан һурагшад 1320 ажалта үдэр олоһон юм. Һайнаар хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө колхозой правлени һургуулиин коллективтэ үнэтэ шан барюулһан байна.

О. Шанюшкин, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Шэнэ агитпункт

Улан-Удэ городой ПВЗ-гэй 5-дахи участогта нээгдэһэн шэнэ агитпункт саг үргэлжэ ажаллана. Энэ агитпункт һаяхан хүдэлмэрилжэ эхилбэшье бага бэшэ ажал хээ. Элдэб асуудалаар 6 лекци уншагдаа, 3 дахин вечер үнгэргэгдөө.

Агууехэород арадай композитор Римский-Корсаковой нүгшэһөөр 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан вечерэй болоходо композитор Маторин лекци уншаад, концерт харуулһан байна. Клубаймнай бүхы коллектив (даагшань нүхэр Бобровский) ажалдамнай ехэ туһа хүргэнэ.

С. Черненко, агитпунктые даагша.

Һайшаамаар хэмжээ-ябуулга

«Бурят хэлэн дээрэ соёл сурталай хүдэлмэри шангаар, һайнаар ябуулха тухай» КПСС-эй Бурядай обкомой бюро тусхай тогтоол гаргаһан байна.

Энэ тогтоолые манай Курумканайхид ехээр һайшаагаа. Тиигэхэшье ёһотойбди. Илангаяа һүүлшын жэлнүүдтэ бурят зоной дунда лекци, элидхэлнүүдые ехэнхидээород хэлэн дээрэ хэдэг, мүн алибаа суглаа, зүблөөнүүдшье түрэлхи хэлэн дээрэ үнгэргэгдэхөө болишоһон байна.

Иимэ таарамжагүй ябадал юунһээ болоноб гэхэдэ, манай партийна, советскэ, комсомолой зарим хүдэлмэрилэгшэд литературна хэлээ һайнаар мэдэнэгүй, тиигэбэшье тэрэнээ шудалха гэжэ оролдоногүй. Колхознигуудай урда лекци, хөөрэлдөө тиимэ хүдэлмэрилэгшэдэй зариманай үнгэргэжэ байхые харахада, түрүүшээр бурят хэлэн дээрэ эхилээд, саашаа хоёр хэлые хэнэйшье ойлгохогүйгөөр худхаһанай һүүлээр ородоор хэлэжэ ородог байна. Тиимэһээ хэдышье һонирхолтой лекци, элидхэл, хөөрэлдөөн заримдаа өөрынгөө зорилгодо гүйсэд хүрэдэггүй байха юм.

Бурят литературна хэлэ шудалалгые һайжаруулхын тулада эгээн түрүүн долоон жэлэй һургуулинуудта түрэлхи хэлэн дээрэнь зааха, саашадаа бурят һурагшад, студентнэрэй дунда түрэлхи хэлэ заадаг болохо гээшэ зүб хэмжээ-ябуулга болоно. Нээрээшье, манай Курумканай, Баргажанай аймагуудта һүүлэй жэлнүүдтэ 5—7-дохи классуудта алишье хэлэн дээрэ заажа байһыень мэдэхын аргагүй болошоо. Географи, түүхэ, ботаника, арифметикэ болон бусад предмедүүд холимог хэлэн дээрэ заагдадаг. Теэд зарим багшанар, илангаяа багаһаа хойшо ород хэлэн дээрэ ном үзэһэн багшанар, хэлые иигэжэ холиходоо, ород, бурят хэлые бүдүүлигээр эбдэнэ. Ород үгые бурят үгын һүүлтэйгээр хэлээд гү, али хоёр хэлэнэй үгые таараддуулангүй хэлэбэл, мэдүүлэлэй удха ойлгогдоногүй.

Харин саашадаа долоон жэлэй һургуулинуудта түрэлхи хэлэн дээрэнь заадаг болобол, литературна хэлэ шудалха хэрэгтэ ехэ үндэһэ һуури болохо гээшэ. Мүн бурят һурагшад, студентнэрэй дунда түрэлхи хэлэ заадаг болобол, тэдэнэр литературна хэлээ һайн мэдэдэг болохо һэн. Дээдэ һургуули дүүргэһэн инженер, агроном, зоотехник, врач хэдэн жэл һураһанай һүүлээр нютагтаа ерээд, хүн зондо үгээ һайнаар ойлгуулхагүй, һанаһан бодоһоноо хүнэй ухаан сэдьхэлдэ орохоор ойлгуулан хэлэжэ шадахагүй байбал ехэ таарамжагүй байна бшуу.

Мүн түрэлхи хэлэн дээрэ ябуулагдадаг соёл болбосоролой хүдэлмэриие бүри һайжаруулха гээшэ тон зүб, саг соогоо табигдаһан асуудал байна. Багахан жэшээ абажа хэлэхэдэ, манай худөөгэй культурын эмхи зургаанууд дотор—клуб, библиотекэ, культбаза, улаан булангууд дотор— бурят хэлэн дээрэ уряа лозунг бэшэдэггүй шахуу, ханын газетэ, «Молни», «Дайшалхы хуудаһан» гэхэ мэтэнүүдые ганса ород хэлэн дээрэ гаргахаяа оролдодог байна. Хэрбээ эдэниие ород, бурят хэлэн дээрэ бэшэжэ, гаргажа байбал, бүлтэ зондо бүри һайнаар ойлгогдохо һэн.

Харин һүүлэй сагта манай аймагта бурят литературна хэлые шудалха, лекци, элидхэл, хөөрэлдөөнүүдые үндэһэн хэлэн дээрэ хэхэ, тиин парти, правительствын арад зоной урда табиһан асари ехэ зорилгонуудые ойлгосотойгоор тайлбарилха асуудалда анхарал хандуулагдажа эхилэнхэй. Энээнэй талаар бии байгаа олон дутагдалнуудые түргэн зайсуулжа, бурят хэлэн дээрэ соёл сурталай хүдэлмэриие һайнаар ябуулха хэрэгтэ бидэн, худөөгэй багшанар, ехэхэн үүргэ дүүргэхэ байнабди. Тиимэһээ бидэ, багшанар, ганса һурагшадтаа литературна хэлэ заагаад байха бэшэ, харин бүгэдэ зоной дунда литературна хэлэ шудалалга эмхидхэхэ ёһотойбди.

Г. Гармаев, Курумканай аймагай Элэсүүнэй эхин һургуулиие даагша, БурАССР-эй габьяата багша.

Цэдэн ГАЛСАНОВ

Иимэш ёhо байха...

☆ НОВЕЛЛЭ ☆ ☆

Оршон тойрон тиимэ гэшэгүй баясхалантай, аажам тунгалаг байтар, тэрэ басаганай гэнтэ хэлээшэнь, шэхэндэ шэртэhэнэй opohoн шэнги, шэрд гэжэ дуулдаба:

— Ши яахадаа шүлэг эндэм зураабши, hэй? Альбомым доло гутаажа хаябаш... Баhа «конторщица» гээд hайзгайрхаш...

Басаганай хасар шад улаан болошонхой, нюдэниинь hула, миил ялагашажа байба. Эгсэ эрьсэшэhэн бэеэрээ, шууд харайн ябашаба.

Цырен зуг татажа, үгэшье хэлэжэ урдибэгүй. Басаганиинь гэдэргээшье харангүй, Соёлой ордоной үндэр ухаря гэшхүүр уруу жороолхо тооной буухыень харахада, нэн түрүүн шудхамал томо булшантай мүлимэл сэхэхэн хүлнүүдынь жэрэгэнэhээр харагдахаяа болёод, удаань нарихан матаргайнь, тэгшэхэн ээмынь, тиигээд hэмжэн сэнхир косынкань далбагас гээд, далда орошобо.

Хойноhоонь хүсөөд, уушалал гүйха гэhэн аад, Цыренэй hэгэлдэр зангынь диилэбэ ха. «Яагаа hөөл юмши, хойноhоом харайнгүй хаана ошохонь hэм гээлтэйш... Шүлэг зохёон зорюулхада, альбомым гутаабаш гэсэгээхэнь юуштэб...» гэжэ байгаад хоролхоно.

Зунай дулаахан, сэлмэг үдэшэлэн hэн. Мянган саяа мүшэдөө бэлшээжэрхиhэн тэнгэри намхайна. Эндэ гэнтэ одо мүшэнэй зуралзан унахада, улад: «хэмэл одомнай бэшэ гү даа» гэлдэн, дээшээ үлылдэнэд.

Лениинэй дурасхаалда бодхоогдоhон хүшөө дүрсын хажууhаа доошолуулан харахада, хото городнай баhал мянгаад дэн мүшэдөө носоонхой. Тиигэжэ тэнгэри газар хоёрой мүшэд тэрэ саагуур, Сэлэнгэ дээгүүр хэгдэрэн ниилэжэ, табсантан сэгээрэн гэрэлтэнэ. Гоё гээшэнь!

Цырен гайхашоод лэ зогсожо байна. Хоёр нюдөө ээлжэлүүлэн аршаад абана. Юу гайхаhанаа өөрөөшье мэдээ hаа бы даа: тэрэ басаганай ондогод гээд ябашаhаниие гү, али энэ гэрэл мүшэдэй олон удхатай эмнилгэн наадые гү... бү мэдэе. Досоогоо хоёр хубааршоод, тэнсүүрииень олоржо ядан байтараа, гэнтэ мэдээ opohондол, барайгарай hолоомон шэнэ шляпынгаа урдахи далбагарые доошонь татажархёод, сэб сэхэ Ордон тээшэ ябашаба.

Дуся гэдэг амараг басаганаараа Цыренэй түрүүшынь болзоото уулзалган ингэжэ дүүрээ hэн...

***

Цыренэй ажаллаадаг оньhо хабсаралгын цех республикын найрай үдэрые уттуулан, шэнэ дээшэлүүлэгдэмэл уялгануудые абаа hэн. Мүнөө нэгэ hарын дүнгүүд гаргагдаад, түрүүшүүлэй фотозурагууд заводой газетын хуудаhанууд дээрэ аржыса толилогдобо. Цырен тэдэнэй дунда харагданагүй. Нормоёо алдадгүй дүүргэхэhээ сааша гарадаггүй hэн. Үгэ дуугаар үсөөн, хүнөөршье дүтэ хаби оролсохогүй, бэеэ тойруулад гээд лэ ябадаг хадань, зарим нүхэдынь дураа гутадаг болонхой.

Энэ мүнөө үглөөгүүршье Цырен ажалдаа гарахадаа, хамагай hүүлдэ, гансаараа, яаралгүйшэг ябажа ябана. Нүхэдынь хөөрсэгэнэн, шууялдан, урдань ябанад. Гэнтэ үйлсын буланhаа сэнхир косынкын далбагас гэхэ харагдаадхиба.

— Нүхэд, таhарбат юрэ, гудок болосо хори минута үлөө шамдагты!—гэжэ, хүдэлмэридөө уланхадан ябаhан Дуся ябууд үгэ хаяад, цехын конторо тээшэ хүл жорхой табишаба. Гарайнгаа часы hарбагад байса хараад абаха hамбаандань Цырен тэрэ басаганай зүүн гартаа барижа ябаhан эбхэмэл газетэ хараадхиба. «Хэнэй фотозураг тэрээн соонь ябаа хаб...»

Залуу хүдэлмэришэд бултааран, суранзанда татуулhан шэнги, Дусиин хойноhоо, конторо худар харайлдана. Тиин Дусиин стол тойрон хөөрсэгэнэнэ. Бэедээ халдахаасагүй энэ басаганай анхарал татаха гэжэ, хүбүүд үрдилдэн, энеэдэ наада, шог зугаа гаргахые шортоо оролдоно. Заримаинь үлдүүлээд, өөhэдөө улагад салагад гэлдэн сухаринад. Нүгөөдүүлынь наряд дээрэхи даалгабари зорёон ойлгожо ядаhаншаг болоод, сагынь эдинэ. Иимэшүүлэй урдаhаа бишыха зээтэгэршэг нюдөөрөө урдаhаань эгсэ хараад, нидхэеэ зангидан, ярд гэнэ:

— Бү шууялдагты, боохолдойнууд! Хүн бүхэндэ хошоод дахин хэлэхэ тухам үгы...

Энэ үедэ комсомол-залуушуулай бригадын бригадир Николай Бодров сүмэрэн орожо ерэбэ. Николай шумууhан түргэн хүбүүн юм. hомон сэдьхэлтэй, юумые сэхэ уруунь хэлэдэг, үлүү булуу юумэндэ дурагүй аад, өөрөө шоглоод абаха дуратай хүн Цырентэй ехэ нүхэсэдэг.

Ерэ-ерэhээр Дусиин гар барижа мэндэшэлээд, гэдэргэ hөөргөө эрьесэгээн, бултанай зүгтэ толгойгоо дохисогоогоод, хүнды сээжэhээ хүнхинүүлэн, бүдүүн хоолойгоор:

— Хүлеэhэн гээшэмни... Залуушуулай вечер ха юм, зорюута эмхидхэгдэhэн. Поэдүүд айлшадтай hэмди, шэнэ шүлэгүүдээ уншаад hэн,—гэжэ Дусида хөөрэнэ. Хүбүүд бултааран hэр мэр гэлдэшэбэ.

— Зүрхэ алдаа hэм даа. Ном уншашоо hэм,—гээд. Дуся энэ аягүй байдалhаа мултарха hанаатай, гүбэд гэнэ. Удаань сүлөө орожо, урдаhаань сэхэ хараад асууна:

— hайн шүлэгүүд гү?

— Нилээд дундууршаг гэжэ hанаа hэм. Залуу наhан, инаг дуран тухай. Нэгэниинь лэ, байза, хэниинь hэм даа... залуу хүдэлмэришэнэй ажал тухай поэмэ уншаа, hаял дүүргээб гэнэ hэн.

— Аа, Чимидон гү даа...

— Тиим—тиим, Чи-ми-дон. Харин зохёолыень онги-зада шүүмжэлжэрхёобди, теэд худхажа худхажа, мэдэрээ болоол даа. «Зүйтэй», «hанамжадаа абахаб», «боложо үзэхэб», «болохоор байгаа hаань, заhахаб» гэжэ байгаад тойруулнал hэн.

Дуся саарhанhаа гүүрhаяа hалгангүйгөөр ханхинаса энеэн гэхэдэнь, бэшэhэн тоонуудынь гурбашье хань, табашье хань, наймашье хань ойлгогдохоор бэшэ болоно.

Иимэ нилээн дулаансар үгэ андалдаае дэрыхэ шэхээрээ дуулахадаа, «hулагүй юм байна» гэжэ тухайлhан Цыренэй досоо уни бутаршаба. Нарядаашье абахаяа мартажархёод, Цырен үүдээр бултагад гээд үгы болошобо. «Николай Дуся хоёрой нэгэтэйл хадань, халаанай hүүлээр хоюулан-даа конторо соо гээгдэнэ гэжэ хүбүүд шэбэнэлдэдэг байгаа хал даа»—иимэ hанаан досоонь ёрд гэжэ ороод, газаашаа гарахаяа үбшэтэйгөөр түрижэ байба.

Цырен мэдэн гэхэдээ, цех соогоо ерэнхэй; цехын нүгөө захада начальник мастер хоёрой Цырениие заажа байгаад хөөрэлдэн байхые обёорhоор, гэдэргээ харайн гараба. Урдаhаань хүбүүд, басагад дарья табилдан шууялдаhаар орожо ябабад. Гудогой болохоhоо табахан минута урид Цырен контородо гүйжэ ерэбэ. Дуся мүнөөхил Николайтаяа, мүнөөхи поэмэ тухай хөөрэлдэhөөрөө аад, Цыренэй ороходо, нэгэ гараараа нарядыень hарбайжа, бури hожоёошье татабагүй. Юрэ, Цыренэй харахада, Дуся мүнөө Николайhаа бэшэ юушье мэдэхэ hожоргүй, бодохо бодолгүй болоод байhан хэбэртэй hэн. Энээндэнь хороо бури ехээр бусалhан Цырен:

— Яаhам нарядни, шамhаа боложо ажалhаа гээгдэхэ хүн гүб?—гэжэ нюдэ нюургүй хашхаржархиба. Хамарайнь нүхэн hарнагад-hарнагад гэжэ, гүйхэндэ газардаhан загаhан шэнги, амилан байба.

Дуся хүйтөөр Цыренэй орой уруу hуулгатай уhа адхажа байhандал аад, сэдьхэлдээ өөгшөөжэ хэлэнэ:

— Бү шууя, бү шу-ууя, Ренка! Өөрөө хайшаа үгэгүй харайшанаш?

— Хаана, хэзээ харайгаа хүмбиб? Харайдаг хадаал, хамаг хүн хуу тиимэ гэжэ hанаа гүш...

— Басаган хүнтэй хэзээнэй ингэжэ хөөрэлдэдэг болоо бибди, Цырен?—гэжэ Николай бэеэ барингяар хэлээд абаба.

—Хэнтэй, яажа хөөрэлдэхэеэ шамhаа hурахагүйб!—ингэжэ Цырен ард гэжэрхёод, үүдэ нярд байса хаажа арилба.

***

Цырен бүхэли үдэртөө бүтэшоод, энээнээ балаалха гэжэ хамаг hанаагаа ажал дээрээ табиба. Хирэ хирэ болоод лэ Николай тээшэ хулгай нюдөөрөө хялам гэнэ.

Үдын забhарлалга болоходо, Цыренэй шарайе адаглаhан мастер Роман Васильевич хажуудань ерэбэ. Энэ шанга аад, досоогоо сагаан, бата задарюун бэетэй, эмэримэл хятагар зээрдэ hахалтай үбгэниие Цырен аба шэнгеэр үзэдэг. Роман Васильевич «хаан хотын» пролетаринарhаа унгитай, эсэгэнь бури 1905 оной хубисхалда хабаадаhанайнгаа түлөө Байгалай үмэнэхи сүл газар руу сүлэгдэhэн байгаа. Тиигэжэ Роман Васильевич наhаараа эндэ байжа, уhан бурят хэлэтэй болошоhон юм. Цырендэ бури мээхэй; энэ талын малша бурядай үри бэеые тепловоз хабсарха нарин мэргэжэлдэ hургааб гэжэ hанаандаа омогорхожо ябадаг.

— Сайн байнуу, талаа,—гэжэ Роман Васильевич нюдөөрөө энеэбхилжэ байба.

— Сайн, Роман Васильевич,—гээд Цырен үг-мэг гэбэ. Ахамад мастер гүнзэгы нюдөөрөө урдаhаань шэрбэн хэды соо байhанайнгаа удаа, эбэртые эгсэ бариhаниинь дээрэ гэжэ, сэхэ тулган асууба:

— Байзал даа, байзал даа, ятараа зүдэршэhэн шарайтай байнаш? Сэхынь хэлээд орхи, лагаабши?

— Үгы...би...би яагаашьегүйб, Роман Васильевич. Би...hая нэгэ юм уншаhандаа, hанаанда хатааб...—гэжэ Цырен үнэгэн мэхэ хүдэлгэхэ гэбэ. Гансата зүрхэ opohон шэнги болобо.

— Аа... тиигээбши-ы...—гэжэ Роман Васильевич бури бурят янзаар уянгалуулан татаба.—Хари гайхаалби. Дурлашоо гээшэ гү, гэжэ, үбгэншье hаа, hанаандаа оруулаалби,—гээд, нюдэнэйнгөө шэлэй дээгүүр хүлзэн хараад байба.

— Үгы, нээрээшье, инаг дуран тухай тэрэ ном соо уншааб. Хүндэ хэлэхэгүй бэзэт, Роман Васильевич, эдэшни намайе наадалха гээд, аргагүй ехэ нюуса нээхэ гэhэндэл, шэхэндэнь дүтэлжэ, долёобор хургаа ёдогонуулна.—Нэгэ хүбүүн нэгэ басагые зохидшоогоо юм байна. Дурлашоо юм ха. Басаганиинь ойроо хүргэдэггүй байба, тархяар hүрхэй бэшэ байгаа ха. «Фото дүрсэшни газетэдэшье гаранагүй, хойгуур шэрэлдэнэш»—гэжэ жэгэндээрээ гэнэ. Би тиихэдэнь...—гээд Цырен гэнтэ торошобо.

—...Ши тиихэдэнь?—гээд Роман Васильевич үнөөхил хэлэhэн зандаа, хүлеэжэ байба. Мүртөө болоhон Цырен бүришье зүрхэ оробо.

—...Би тиихэдэнь... тэрэ басагые буруу гэжэ бодоноб. Бүхэли үдэрөөрөө энээни бодооб. Инаг дураяа үйлэдбэриин түсэбэй дүүргэлтээр хэмжэхэ гэжэ яаха юм, үнэхөөрөө дурлаа юм hаа? А?

Роман Васильевич досоогоо эльгэ хатан, шадалаараа томоотойгоор хэлэбэ:

— Инаг дуран гээшэдэшни, Цыренка, ёhо журам, хэм хэмжүүр гэжэ байдаггүй юм. Хүн хүнэйл зан абариhаа, сэдьхэл зүрхэнhөө болодог... Хэрбээ басагад бултаараа нэрэтэй түрэтэйшүүлдэ дурлаха болоо hаа, юрын хүбүүдтэ хэд гээшэнь дурлаха зэргэтэй болохоб. Тэдэнэйхсэр hаа, би урдань хэнтэй, яажа гэрлэхэ байгаа гээшэбиб? Зүгөөр басаган хүн өөрhөө лэ дутуугүй, мэргэжэлтэй hайн хүндэ гараhайб гэжэ hанадагыншье буруу бэшэ юм бэзэ,—гээд Цыренhээ харюу хүлеэн татана. Яhа дайруулбалтайб гэжэ ойлгохолоороо, саашань малтана:

— Үгы, тэрэ ном соошни юуниинь боложо дүүрэнэб?

— Уншажа дүүргээгүйлдеэ,—гэжэ Цырен саашань үргэлжэлүүлхэ хэбэргүй болоод орхибо.

— Дүүргэ, дүүргэ, нүхэр. Ном гээшэшни сэсэн зөөри, хүсэтэй эдлэл юм,—гэжэ Роман Васильевич hургаал табяад, Цырениие хүтэлэн гараба. Зуурандаа үшөө юу хөөрэлдэhыень бү мэдэс.

***

Тэрэ үдэр халаанай hүүлээр Николайнь Цыренэйнгээ хажууда ерээд, түсэбэй дүүргэлтые тэмдэглэдэг самбар тээшэ заажа, баяртайгаар амаршалба. (Цыренэй хүсэнэгтэ үдэр бури дээшээ гараhан тоонууд мелээр тодо тэмдэглэгдэhэн байгаа. Энээниие Дуся досоогоо баяртайгаар бэшэжэ дансалдаг hэн).

— Молодец, Ренка! Энэ hарада эрын эрхимээр ажаллабаш...

Эгээл эндэ Дуся хаанаhааньеб гэнтэ бии болоно.

— Дуся! Дусенька, амаршалнаб!—гэжэ Николайн ухаа алдахада, Цырен нилээн хашанаар Дусиин гар дутаг-ядаг бариба. Цыренэй досоохи муухайнь худхалдаhаар лэ hэн. Дуся улагад-салагад гээд, Цыренэй урдаhаа шадан ядан миhэлзээд, нэгэ юумэ хэлэхэ hанаатай, хүлөө урилан табижа байтараа, халангүйгөөр, саашаа харайн ябашана. «Тума-яма болосогоогшошни иигэд гээд лэ hэм бы даа» гэhэн hанал Цыренэй досоо ороод орхино. Теэд Дуся мүнөөхил хүхюун шууюур зангаараа, саашалжа ябаhан хүбүүд, басагадые амаршалан, дуу-шуу татахыень дуулахадаа, Цыренэй досоохи бусалжа, газаашаа халиhан хороёо Николай дээрэ гаргана:

— Эх даа, Николай, Николай... «Ду-сень-ка, а-мар-шал-наб»... Яагааш амтатай конфетэ хүхэнэш даа,—гэжэ байгаад, олон табые hубарюулhанайнгаа удаа, гол ушараа сэхэ уруунь гүлд гүүлэжэрхинэ:

— Дурлашоо гээшэ губди Ду-сень-када?... Энэ сагаахан гартай конторщицодо? Болоол даа, «амаршалнам». Үүр сайшаhан хойно айбала хадхааб гэжэ зобоhонойшниш хэрэг дүүрээ...

Энэ мухар жүтөөень үниинhөө хойшо тухайлhан Николай, иигэжэ одоош сэхээе хэлэhэндэнь досоогоо хүнгэржэ, нүхэртөө ойлгуулаа:

— Эшэхээ яанаш, Ренка! Дусиингаа ая-туяынь олохогүй аад, хүндэ орохошни юум? Станогто табяа hаа, Дуся хэнhээмнайш дээрэ ажаллахал, үшөө хоёр мэргэжэлтэй бшуу. Ши эдэ үгэнүүдээ боджожо, шүүжэ үзэ, хожомоо өөртэшнил хэрэгтэй байжа болохо.

Николай яаралгүй ябаба. Хэлэhэн үгэнүүдынь мүнөө Цыренэй шэхэндэ hыхэ шэнги үлгэлдэшоод, үргэлжэ хангиржа байгаа hэн.

Цырен гансаараа үлэшоод байтараа хүлэйнгөө ябаhан тээшэ бэеэ hула табижа үгэбэ. Мэдэн гэхэдээ конторо соо оронхой, Дусиин урда үхибүүн шэнги абяагүй hуужа байба. Зэмэтэйб гэжэ бүхы бэеэрээ мэдүүлжэ hууба. Гомдоhон Дуся, сэнхир косынкаараа нюураа бүтүүлээд, hүгшаршаба. Цыренэй дүтэлхэлөөр, hуха харайн гүйжэ гарашоо hэн.

Стол дээрэнь элдэбын саарhан данса, табель хэбтэнэ. Мүн альбомынь —сэсэг набшаар шэмэн зураhан, шэнэ дуу шүлэгүүдые буулгаhан альбом—хэбтэнэ. Цырен болгоомжотойгоор нэгэ хуудаhа иража, нугархай гараараа годигонуулжа байжа, дүрбэн мүрэй бадаг шурьюулжархиба. Бэшэhэниш юумэнь ээлтэй юумэл даа:

«Нааданай hайханда дашуураад,
Наранай гаратарш гэжэ байха.
Наhанай залууда хадуураад,
Намдаа, дурлахаш ёhо байха...»

Энэ удхагүй, найруулгаараашье балар шүлэгэйнгөө доро Ренка гэжэ нэрээ табижархёод, удаань бодолго бусалган hуутараа: «Мүнөө үдэшэ Ордоной хажуудахи хүшөөгэй хажууда уулзаябди. Олон юумэ хэлэхэ hанаатайб. Шамдаа...» гээд, дутуу орхижорхёо hэн.

***

Тэрэ үдэшэлэн Дуся ерэхышье ерээ, теэд Цыренэй «олон юумэ» хэлэхыень шагнахынгаа орондо:

— Ши яахадаа шүлэг эндэм зураабши, hэй? Альбомым доло гутаажа хаябаш...—гэжэ нэрэгүй шиинганаад лэ ябашоо хамнайш.

Ингэжэ энэ хөөрөөмнай эхилээ hэн бэзэ. Теэд эсэсынь мэдээжэ ха юм даа. Хэрэгтэй юм hаань, хэлээдшье үгэhүүб.

...Тэрэ гэhэнhээ хойшо арбаад хоноод байхада, Николай Цырендээ иигэжэ хэлээ hэн:

— Электрогагналгын цехтэ мэнэ гэhээр ошоод ерэл даа, нэгэ хүн шухала хэрэгээр шамтай уулзаха hэм гэнэ.

Хэн байгаа хаб гэжэ гайхаhандаа, Цырен ошоо hэн. Харан гэhэнь: шудхамал томо булшантай мүлимэл сэхэхэн хүлтэй hөөл танил басаган саашаа хараад байба. Нюуртаа сан баг үмдэжэрхёод, электрын галаар түмэр гагнан ошо сасаргаад абана. Тэрэнь Николайн бригадада хабсаргадахаяа ерэдэг нэгэн деталь байгаа.

Цырен Дусиие танижархиhаар, hэмээхэн гэдэргээ сухариба. Энэ үедэ оньhон хабсаралгын цехhээ шэб шэнээр мүлимэл зэд мөөритэй будагдаhан тепловоз үурал шэдэлhээр, хүнгэхэнөөр гаража ябаа hэн.

Цыренэй досоо долоон наран үрдилдэн гаража, «ура» хашхаран, Николайн гарые халуунаар адхаба.

hурагшад аяншалгада ябана

Зунай урин дулаан саг боложо, хото худөөгэй hургуулиин hурагшад хизаар ороноо шэнжэлхэ зорилготойгоор туристска аяншалгада гаража эхилээ. hурагшад аяншалгынгаа энэ замда республикынгаа үзэсхэлэн hайхан нютагуудаар ябажа, үзэгдөөгүй шэнэ зүйлнүүдые хараха, республикынгаа байгаалитай танилсажа абаха байна. Энэ зорилгоор Улан-Удын 4-дэхи дунда hургуулиин hурагшад Хамар Дабаа дабажа, Байгалай эрье шадар оршодог Танхой станци хүрэхэ маршрудтайгаар аяншалгада гараа.

Тус hургуулиин hурагшад энэ аяншалгада ябаха зуураа, хүдөөгэй арюун агаарта сэнгэн амарха, бэеынгээ тамир шангадхаха байна. Тэрэшэлэн энэ аяншалгынгаа үедэ Байгал далайн эрье шадар ажаhуудаг хүн зоной ажабайдалтай танилсажа, ажахын болон культурна ургалтынь талаар ажаглалта хэхэ байна.

Мүнөө зургаадахи табанжэлэй түсэбэй ёhoop Байгал шадар эрхилэгдэжэ байhан промышленна барилганууд hурагшадые ехээр hонирхуулна. Байгалые тойроhон орьёл үндэр хада уулатай нютагууд ашагта малтамалнуудаараа бүгэдэндэ мэдээжэ болоhоор үнинэй. hурагшад Хамар Дабаанай бэрхэшээл ехэтэй энэ замые дабан гараха зуураа, гоё hайхан хада хабсагай, гол горхонуудые фотографировалха, бэдэржэ олоhон ашагта малтамалай шулуунуудые республикынгаа геологуудта эльгээхэ зорилготой юм.

Жэл ерэхэ бүри советскэ hурагшад амитадай, ургамалай элдэб hонирхолтой коллекци суглуулжа, ботаническа наука шудалха хэрэгтэ ехэ туhа нэмэри оруулдаг байна.

Аяншалхадаа мэдэгдээгүй газараар—азимуудаар ябажа hураха гээшэ шухала удхашанартай. Энэ hургуулиин багшанар зунай амаралтын үедэ hурагшадаа энэ мэтын спортивна hонирхолтой хэрэгтэ оролдолго ехэтэйгээр хабаадуулна. Аяншалгада гараhаар нилээд үнихэн боложо байhан тус hургуулиин hурагшад Байгал шадарай нютагуудта хүрэжэ ерэнхэй. Тэдэнэр хизаар ороноо шэнжэлхэ республиканска музейн даалгабаряар эндэхи ажалшадай үлгэр домог бэшэн абажа эхилээ. hурагшадай аяншалгые эрхилhэн Николай Петрович Иванов отрядуудайнгаа бүхы ажал-ябуулгые шадамар бэрхээр хүтэлбэрилнэ. hурагша бүхэндэ хизаар ороноо шэнжэлхэ талаар hайшаалтай зүбшөөл үгэжэ байдаг заншалтай.

Зураг дээрэ: 1. hурагшад азимудаар ябаха замаа тодорхойлжо байна. **А. Егоров.**

Виктор ДОРЖИЕВ

Найдал түрүүлнэ

Мүшэтэ hүниин сээжэдэ
Мүнгэн hара нэнгэнэ.
Малагар хадын хормойдо
Манан тиирэн бэлшэнэ.
Үгсүүр хадын хаяада
Үдхэн тайга харална.
Аляа Гааргын хааяха
Аяар холуур дуулдана.
Эхым зөөлэн хургадаар
Энгэрыем hэбшээн сэлинэ.
Нямняа сэсэгые гасаалаад,
Намаа соогуур тэрьелнэ.
Сэсэг набшын залаада
Сэлсэгэр шүүдэр hэнжэлзэн,
Холын ураг мүшэдтэе
Халуун мэндэ эльгээнэ.
Эжэл ганса Эржэмаам
Эгээл урдам үзэгдөөд,
Баhал эмнэед урдаhаам,
Баяр, найдал түрүүлнэ.

ХИЛЫН СААНАhАА
Ирагтахи байдал

БЕЙРУТ, июлиин 15. (ТАСС). Багдадай радиогой дамжуулhанай ёhoop, үсэгэлдэр Ирагай республикын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командованиин захиралтаар Багдадта комендантска час тогтоогдоhон байгаа. Энэнь мүнөө бүхы орон дотор саг зуура хабаатай болобо гэжэ соносхогдобо.

Ирагай армиин бүхы частьнууд хаанашье байгаа hаа революционно армида нэгэдыт гэhэн уряатайгаар Ирагай республикын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй генеральна штабай начальник хандаа гэжэ Багдадай радио тэрэшэлэн мэдээсэнэ. Иорданиин газар дээрэ байhан Ирагай сэрэгэй частьнуудта Ирагаа яаралтайгаар бусахыень дурадхагдана.

БЕЙРУТ, июлиин 15. (ТАСС). Революцитай hаналаа нэгэдэжэ, тэрэниие дэмжэжэ байhанаа харуулhан, олониитэ зоной жагсаал үсэгэлдэр Ирагай түб хотодо болоо гэжэ Багдадай радио дамжуулна. Жагсаалда гарагшад «Республика мандаха болтогой!», «Арабай нэгэдэл мандаха болтогой!», «Бүхы арабуудай тэмсэл нэгэн, зорилгонь нэгэн!» гэжэ хашхаралдаа.

Мүнөө үедэ Ирагай бүхы газар нютагууд республиканска правительствын засагые мэдэрнэ, тэрээгээр хинагдана гэжэ Багдадай радио тэмдэглэнэ. Орон дотор байдал бүхэжөө.

БЕЙРУТ, июлиин 15. (ТАСС). Империалистическэ гүрэнүүдэй хэрэглэжэ боломоор ямар нэгэн гүрдэлгын хэгдэхэгүйн тулада Ирагай республикын саг зуурын правительство митинг болон суглаануудые хорихо, буу зэбсэг абажа ябахагүй, комендантска час тогтоохо, тусгаар шиидхэбэриин гаратар Ирагай газарай болон агаарай хилые хааха мэтын хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлээ гэжэ Багдадай радио мэдээсэнэ. Ирагта байhан гадаадын гүрэнүүдэй бүхы эрхэтэд болон тэдэнэй зөөри хогшол республикын зэбсэгтэ хүсэнүүдээр найдамтайгаар харагдажа, тон аюулгүй байдалтай байна гэhэн тусхай мэдүүлгэ тунхаглагдаа.

Хархис хаанта засагта алба хэhэн 32 дээдэ офицернүүдые армиhаа сүлөөлхэ гэhэн декрет саг зуурын Ирагай гүрэнэй совет гаргаа. Тэдэнэй дунда генеральна штабай начальник байhан генерал Рафик Ареф, хаанай агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй начальник байhан Казем Абади гэгшэд оролсоно.

БЕЙРУТ, июлиин 15. (ТАСС). Энээнэй урда тээ премьер-министр байhан Нури Саид республиканска засагаархидта баригдангүй тэрьедээ гэжэ Багдадай радио мэдээсэнэ. Нури Саидые бэдэржэ арестовалгада туhаламжа үзүүлыт гэhэн уряатайгаар Ирагай республикын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командовани ороной хүн зондо хандаа гэжэ энэ радио тэрэшэлэн дамжуулна. Нури Саидые бариhан хүндэ 10 мянган ирагай динар үгтэхэ гэжэ соносхогдоо.

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 15. (ТАСС). Ирагай анханай премьер-министр Нури Саид хүн зондо баригдажа алагдаа, тэрэнэй бэе Багдадай хуулиин ордондо асарагдаа гэжэ Багдадай радио дамжуулаа.

КАИР, июлиин 15. (ТАСС). Ирагай республикые Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын мэдэрхэ гэжэ шиидэhэн тухай Каиртахи тусхайта түлөөлэгшэ мэдүүлээ гээд Каирай радио дамжуулна.

ПАРИЖ, июлиин 15. (ТАСС). Иорданиhаа Франс Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэhэнэй ёhoop, Ирагта гүрэнэй урбалтын боложо, hаяхан байгуулагдаhан Арабска федерациин (Ирак болон Иорданиин союз.—ред.) толгойлогшо байhан Фейсал хаанай «үгы болоhонтой» дашарамдуулан, Иорданиин хаан Хусейн тус федерациин толгойлогшын тушаалые, мүн Арабска федерациин «армиин главна командалагшын» уялгые июлиин 14-hөө өөр дээрээ даажа абаа гэжэ Амманда соносхогдобо.

ПАРИЖ, июлиин 15. (ТАСС). Лондонhоо Франс Пресс агентствын дамжуулhанай ёhoop, Сириин болон Ливанай газар дээгүүр гарадаг хоолойнуудаар Дундада далайн портнууд Баньяс, Триполи хүрэтэр Ирагай нефть ерэжэ үргэлжэлhөөр байhыень лаб мэдэhэн тухайгаа мүнөөдэр «Ирак петролеум компани» гэжэ нефтяной компаниин түлөөлэгшэ хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ мэдүүлээ. Дундада далайн портнуудта ерэhэн танкернуудта нефть ямаршье hаадгүйгөөр хэгдэнэ.

ЛОНДОН, июлиин 15. (ТАСС). Неапольhаа Рейтер агентствын корреспондентын дамжуулhанай ёhoop мүнөөдэр Неапольhаа 6-дахи американска флодой 15 корабль, тэрэ тоодо «Осп» авианосец, «Шенандоу» эсминец, сэрэгэй транспорт болон танкер «мэдэгдэхэгүй зүг руу» гаража ошоо.

Мүнөөдэр үглөөгүүр эртэ Генуя портhоо американска 3 эсминец гаража ошоо гэжэ тэндэhээ мэдээсэнэ.

Французска ривьерын портнуудта байhан 6-дахи флодой бусад корабль мүнөөдэр тэрэшэлэн «мэдэгдэхэгүй зүг руу» гаража ошоо гэжэ корреспондент мэдээсэнэ.

Мальта аралhаа Рейтер агентствын корреспондентын мэдээсэhэнэй ёhoop, Дундада далайдахи английска флодой корабльнуудта бэлэн байха гэhэн захиралта үгтэнхэй. Энэ захиралта хадаа «Дундада далайн зүүн хубидахи байдалай шангарhанhаа боложо абтаhан hэргылэлжын хэмжээн» юм гэжэ корреспондент бэшэнэ.

Англиин сэрэгэй корабльнууд Мальтаhаа яаралтайгаар гаража Кипр арал тээшэ шэглэн ошоо гэжэ энэ корреспондент hүүлдэ мэдээсээ. Тэдэ корабльнууд дээрэ дахи десантна бригадын частьнууд далайн ябган сэрэг hуужа ябана.

ПАРИЖ, июлиин 15. (ТАСС). Анкараhаа Франс Пресс агентствын корреспондентын дамжуулhанай ёhoop, Турциин түб хотодо Турциин президент Джеляль Баяр, Иранай шах Мохаммед Резаби, Пакистанай президент Искандер Мирза гэгшэд үсэгэлдэр үдэшэ тон нюусаар уулзаба.

Багдадска пактда оролсодог мусульман оронуудай толгойлогшонорой зүблөөн июлиин 15-да Стамбулда нээгдэхэ ёhoтой байhан юм. Гэхэтэй хамта, Ирагта гүрэнэй урбалтын болоhон ушарhаа энэ уулзалгань Турциин түб хотодо болохо гэжэ хэлсэгдэhэн байна.

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 15. (ТАСС). Дүтын болон Дунда Зүүн зүгтэхи «байдалые» хаража үзэхын түлөө Холбоото Штадууд ООН-ой Аюулгүйн Соведые яаралтайгаар зарлаха хые эрээ гэжэ мэдээжэ болобо.

Аюулгүйн Соведэй заседани июлиин 15-най үглөөнэй 10 часта болохо гэжэ Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин секретариат тусхайта ёhoop соносхоо.

— Ливанда hуудаг америкынхидые хамгаалхамнай!
— Теэд тэндэш Америкын зон үгы шахуу ха юм.
— Хамаагүй, бидэнэр үшөө хүнүүдые эльгээхэбди!

Е. Щегловой зураг. ТАСС-эй фотохронико.

Америкын сэрэгүүд Ливанай газар дээрэ бууба

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 15. (ТАСС). США-гэй далайн ябган сэрэгэй частьнууд Ливанай газар дээрэ буугаа гэжэ мүнөөдэр Сагаан байшан тусгаар соносхобо.

Юнайтед Пресс интернейшнл агентствын мэдээсэhэнэй ёhoop, Ливанай президент Шамунай аргагүй ехээр гуйhан тула иимэ ябуулга хэгдээ гэжэ президент Эйзенхауэр мэдүүлээ.

5 мянга гаран сэрэгтэй частьнууд Ливанай газар дээрэ буугаа гэжэ Ассошиэйтед Пресс агентство мэдээсэнэ.

Редакторай орлогшо С. Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32 Для междугородных переговоров—16.

Н 00797. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 3144.